VITA BERNARDI GILPINI, VIRI SANCTISSIMI, FAMAQVE APVD ANGLOS AQVOLINARES CELEBERRIMI.

A Reverendo in Christo Patre GEORGIO CARLETONO Episcopo *Cicistrensi* fideliter conscripta, et in gratiam Popularium suorum, à quibus iamdiu vehementer desiderata est, in publicum edita.

In memoriâ æternâ erit Iustus. Psal. 112. 6.

Memoria iusti benedicta erit, nomen autem impij putrescet, Prov. 10. 7.

LONDINI,
Excusum per *Gulielmum Iones*: 1628.

GEORGIVS CARLETON, EPISCOPVS CICISTRENSIS, GVILIELMO BELVSSIS, Equiti aurato, Salutem in Christo præcatur.

SI in Eccleſia multi eſſent, qualis vnus erat Gilpinus, *non exiſtimarem operæ pretium memoriam huius viri aliјs commendare: nunc vero cùm pauciſſimos, aut ſi quod ſentio dicam, nullos viderim qui normam pietatis et ſanctimoniæ tam raræ ſecutus, exemplar aliјs ad beatam vitam properantibus tam illuſtre propoſuit, tam egregiè ſuſtinuerit, ſic ſentio, exemplum tale bonis pietatis igniculos additurum, vt formam tam perſpicuam ſequantur, ſi fortè non aſſequantur. Exempla huiuſmodi inſignis pietatis in ſanctis antiquis multa audiuimus, & in ſcriptis eorum frequenter legimus, ſed in hominibus noſtri ſæculi non invenimus: tantum enim abſumus ab hoc zelo in pietate promovenda, vt iam methuendum*

sit, ne vera religio quondam cum magno studio & gaudio suscepta, nunc à nonnullis cum fastidio reiecta, tandem subruatur: etenim experientia seculorum anteactorum satis nobis hanc veritatem confirmauit, profanos mores religionis ruinam secum traxisse, vt ne dubitemus deinceps etiam tracturos. Non dubitamus in tanto antiquæ sanctimoniæ caligine, Gilpini vitam euolaturam, sicut noctuam inter alias aves, multis inuisam. Nec idcirco supprimendam puto, habeant alij quod mirentur, alij quod illudant, alij quod imitentur. Tu vero vir inter paucos præstans habes quod votis multis desiderasti. Scriptum hoc multos iam annos apud me delituit, editionem diutius distuli consultò ne forte se læsos quærantur, qui ab hac sanctimoniæ forma procul abesse videntur: sed mei instituti erat neminem lædere, omnes quantum in me est iuvare. Si quis se hoc scripto adiutum sentiat, hoc tibi debere se agnoscat, qui sollicitatione tua hoc qualecunq; scriptum à me extorseris. Cumq; eo loci degas in qua Gilpini vita tota et virtus optimè nota sit, cumq; tam enixé hoc à me efflagitaris, quis dubitare potest præstantem virũ esse oportere qui tanto studio Gilpini memoriam conservandam procurauerit? Hic tuus insignis animus coegit me, vt tuo nomini hanc opellam dedicarem, vt & religiosi animi tui in Gilpinum, & amoris in te mei testimonium extaret. Vale

Vita BERNARDI GILPINI.

Ernardus Gilpinus natus Kentmiræ in comitatu Westmorlandiæ, Anno Domini 1517. Ex antiqua familia et clara. Patrem habuit Edwinum Gilpinum. Edwini frater senior occisus erat in prælio apud Bosworth Qui quintus erat hæres à Richardo Gilpino, qui tempore Regis Iohannis donatus erat agro illo Kentmirano à Barono Kendalæ pro meritis egregijs in bello et in pace. Hic Richardus est ille qui aprum sylvestrem occiderat, qui in montibus proximis tanquam aper Erimanthi furens, plurima damna populis intulerat. Hinc est, quod in armis Gentilitijs Gilpini gerant aprum. Matrem habuit Margaretam, filiam Gulielmi Laton de Dalamain in Cumbria, ex antiqua familia, et bellicoso illo sæculo illustri, ex qua plures equites viri fortissimi prodierunt.

Bernardus vix infantilem exuerat ætatem, quum futuræ sanctimoniæ indicia quædam ediderat: fraterculus quidam circumibat victum quæritans, et vt animos hominum pelliceret ad beneficentiam, concionandi zelum quendam ostentabat. Erat hoc hominum genus sordidum, et improbum. Quidam eorum habere satagebant formam pietatis virtutem eius abnegantes. At alij ne formam quidem retinuerunt. Hic erro domum Gilpini patris accesserat die Sabbati, quasi crastino

 stino

stino die Dominico concionaturus. Susceptus erat satis liberaliter: Nam ex istis loculis offendere quenquam erat piaculum. Bonus frater inter cœnandum ingluviem inuitabat, et potandi finem bellua non ante fecerat, quam ebrius pudendum spectaculum tam castæ, sobriæq, familiæ præbuisset. At crastino die veluti sanctulus de cœlo subitò lapsus ad concionem populum conuocat. Inter concionandum bona quædam verba eructans, contra vitia quædam excandescere, adeoq; etiam contra ebrietatem ausus fuit intonare. *Gilpinus* puerulus qui tum loqui cœperat, postquam inuisam hominis fœditatem ex hesterna cœna collegisset, nunc audiens belluam intonantem contra illa vitia, quæ ipse perpetrauerat, sicut erat propè matris gremium in templo, exclamat subitò his verbis: Mater audin quomodo iste contra ebrietatem loqui audet, qui erat in nostra domo hesterna nocte ebrius? Mater pueri os manu opposità impedire properat, ne plura effunderet. Parentes pueri ingenium ex varijs indicijs perspicientes, eum bonis litteris sedulo educandum curarunt. Condiscipulum habuit *Edwinum Airinum*, quem propter ingenium et spectatam probitatem postea colebat. At reliquos omnes *Gilpinus* ingenij acrimonia longè post se reliquit. Itaque cum laude decurso in schola tyrocinio, a parentibus, qui iam spem magnam conceperant de filio suo, mittitur *Oxonium*. Tunc temporis *Oxonij* erant omnia in literis, et religione turbata et barbara rubigine obducta. Agebat *Gilpinus* annum decimum sextum, quum se *Oxonium* contulerat. Is erat annus Domini 1533. In Reginensi collegio susceptus mirificè in bonis litteris profecit. In operibus *Erasmi* studiosius hærebat, sicut

eut omnia illius sæculi ingenia bona. Ad dialecticæ, et Philosophiæ cognitionem sedulo ferebatur, in quibus excellere videbatur, et in scholis dominari. Addidit humaniores litteras, Grecæ, et Hebraicæ linguæ peritiam singularem, in quibus literis *Neli* opera, et amicitia vtebatur, cui cum *Gilpino* ex studiorum similitudine familiaritas intercesserat. Is erat socius collegij Noui, et postea Hebraicarum literarum professor *Oxonij*. Post aliquot annos in his studijs grauiter colcollocatos, ita clarus *Gilpinus* charusq; suis *Oxoniensibus* esse cæperat vt nullum literarum præmium videretur, quin infra *Gilpini* virtutem subsederit. Quærebantur tum doctiores atque insigniores viri qui Ædem Christi nouiter tunc *Oxonij* inchoatam complere, et bonarum literarum laude ornare possent. Inter eos imprimis ascriptus erat *Gilpinus*. In religione veritatem, et sinceritatem non tum obtinuerat, qui in traditionibus Ecclesiæ Romanæ fuerat institutus: Neque enim religionem et pietatem ad verbi diuini normam, sed ad paternas et per manus susceptas traditiones plerumq; tum temporis reuocabant. Hærebat aliquamdiu animus ad sancta compositus, in tenebris, et præiudicijs interceptus non sine aliqua antiquitatis vmbra sub superstitionis onere luctabatur. Fortior aduersus vitia et sordes, quam aduersus paternas traditiones. Itaque tum temporis magnum causæ Pontificiæ momentum videbatur *Gilpinus*. Disputabat publicè contra *Iohannem Hooperum*, qui postea Episcopus *Wigorniensis* erat, ac tandem gloriosus Christi Martyr. Mortuo Rege *Henrico* octauo, cum iam *Edwardus* sextus regnum obtineret, eius munificentia et pietate adductus *Petrus Martyr Oxonij* sacras literas docebat. Huic obsistere

nitebantur sophistæ Chedseus, Morganus, westonus. Qui Gilpinum etiam cupiebant adducere, vt Martyri maiorem ex eius consilio et auxilio crearent molestiam, atque ea res tandem eo devenerat, vt Gilpinus productus fuerit ad disputationem contra P. Martyris positiones. Ex quo conflictu Gilpinus vt causam susceptam tueretur, accuratius capit Scripturas et Patres antiquos excutere. Quoque maiori studio ad susceptum causæ patrocinium incubuerat, eo minorem causæ fiduciam habere cæperat, putabat se pro veritate decertaturum, quam inuenire pro virili conabat. Sed dum veritatem ardentius quæreret, paulatim agnoscere cæpit errores suos. P. Martyr subinde profiteri solebat se non multùm moueri de Westono, Morgano, alijsq; similibus: At de Gilpino, inquit, vehementer commoveor, qui sincero animo omnia agit et loquitur. Reliqui de ventre suo videntur solliciti, levissimi homines ambitionis et cupiditatis quasi vento feruntur. At Gilpinus morum gravitate et laudatissimæ vitæ testimonio subnixus, causam quam suscipit virtute sua cohonestare videtur. Sæpiusq; Deum orabat vt Gilpini animum ad omnia honesta studia compositum ad veritatem tandem conuertere dignaretur. Valuit P. Martyris oratio apud Deum. Nam ex eo tempore non subito, sed vt ipse fatebatur, pedetentim ad veritatis agnitionem accessit. Magnam Oxoniensibus lucem intulerat Martyr ad veritatem Theologiæ, et ad humaniores literas illustrandas. Gilpinus ex eo acrius studio, et precibus incumbere statuit, vt veritatem inuestigaret. Itaq; controuersiam quæ inter ipsum et Hooperum fuerat, scriptis etiam mandare constituit. Sed in ea controuersia explicanda dū accuratius ea versat quæ refutare decreuerat, dū alti-

us rimatur, et ad Scripturæ autoritatē Ecclesiæ instituta reuocat, sine qua nec Ecclesiam aliquam esse cognoscebat, sensit se facile victum, et à veritate vinci gaudebat. Scripta illa inter *Gilpini* scrinia reperta, ingenuam confessionem & veritatis vim, adeoq; misericordiam diuinam in eius conuersione declarant. Dum religionem Pontificiam accuratius examinat, plurimos errores in Ecclesiam irrepsisse coactus est agnoscere, qui salutis negotium impediunt et obscurant. Adeo vt ijs, qui sitiunt iustitiam et veritatis cognitionem, magno sint offendiculo. Videbat plurimas sanæ doctrinæ corruptelas & commutationes: de septem sacramentis ante *P. Lumbardum* magnum silentium reperiri: cænæ Dominicæ vsum sub vna tantum specie contra expressas Scripturas tradi: transubstantiationem à scholasticis confictam esse. In Sacramento doctrinam operis operati nuper natam: Missam ex sacramento in sacrificium conversum: In Ecclesia vbi omnia ad ædificationem populi instituta sunt, omnia contra ædificationem populi in lingua ignota peragi: imaginum adorationem institui contra expressum præceptum Dei. Dum istis cogitationibus distraheretur, ecce in concilio *Tridentino* regula fidei immutata perculsit eius animum. Nam ex antiquis scriptoribus adeoq; etiā ex recentibus, *Lumbardo*, *Scoto*, *Aquinate*, et similibus obseruaverat, regulam fidei tantum è diuinis Scripturis petendam esse: at in concilio *Tridentino* videbat traditiones humanas æqualem locum paremq; autoritatem cum verbo Dei obtinere. Cumq; intelligeret traditiones istas nihil aliud esse, quam peruersas et inuersas sacrarum Scripturarum interpretationes, à Pontificibus Romanis excogitatas, et inter Decretales epistolas insertas; tum De-

cretales illas epistolas omnino supposititias esse, quod multorum eruditorum virorum testimonijs probatur, ipsorumq; adeo Pontificiorum confessione, vt indubitatum agnoscitur: tanta rerum confusio his posterioribus sæculis orta in Ecclesia, *Gilpinum* ad veram pietatem anhelantem, eo tandem adegerat, vt subdubitare cæperit, Papa ne sit Antichristus ille in Scripturis prænunciatus. Ecc esiaq; Pontificia, planè Antichristiana. Nam quid est sese efferre et opponere aduersus quicquid dicitur Deus aut numen: adeo vt in templo Dei tanquam Deus sedeat præ se ferens se esse Deum? Si hoc non sit quod Papa sit vniuersalis Ecclesiæ caput, Dominus, Monarcha, et tanquam Deus: quod verbum Papæ defendatur esse tanquam verbum Dei? Nam cuius verbum est tanquam verbum Dei, quomodo is non erit tanquam Deus, et sese opponens Deo, et præ se ferens quod sit Deus? Verbum autem hoc, quod dicitur verbum Dei non scriptum, est ex impurissimis lacunis illis Decretalibus ortum, hoc est, ex supposititijs, et falsis scriptis consarcinatum. Atque hoc verbum quod nullo modo est comparandum verbo honesti viri, est verbum Dei non scriptum, pari pietatis affectu cum sacris Scripturis suscipiendum. Numquid Antichristus cum venerit (si quis alius adhuc venturus sit) maiore Christum, et sacras Scripturas iniuria aut blasphemia afficiet, quam Papa facit? Hic tandem subinde suspensus hærebat. Nam quis putaret Papam esse Antichristum? Quis hoc dicere auderet ante *Mart. Lutherum?* Sic igitur secum ipse versabat. Si Papa sit Antichristus, video non solum probabiles sed et necessarias causas discedendi ex Ecclesia Pontificia: Sin papa non sit Antichristus, non video satis firmam dis-

cedendi

cedendi causam. Discedere ab Ecclesia non licet; discedere ab Antichristi Ecclesia non solum iubemur, verum etiam horrendam Dei viui iram, et minas fulminatas videmus in eos, qui in *Babilone* illa Antichristi sinagoga permanserint: Quum cœlestis vox dicat, *Apoc.* 18. *Exite ex ea Populé mi*, et denunciatur *accepturos ex plagis eius, quicunque participes fuerint peccatorum eius.* Hic igitur hærebat aliquandiu: Quia nisi papa proderetur Antichristus, non videbat quomodo deserere Ecclesiam illam potuisset diuq; quærendo, legendo, orando, meditando in hoc incubuit vt veritatem indagaret. Ex antiquis patribus *Tertulliano, Hieronymo, Ambrosio, Augustino, Chrysostomo, Cyrillo*, aliisq; obseruabat, locum illum quo describitur *Antichristus*, 2. *Thess.* 2. *Id quod nunc tenet, tenebit donec de medio tollatur*: sic exponi vt de Romano imperio intelligatur: vt imperium Romanum quod tunc tenebat; teneret locum suum, donec Antichristus venerit qui Romani imperij sedem sit occupaturus. Deinde cum eodem loco dicitur non prius venturum Christum, quam venerit discessio, hoc etiam similiter impletum obseruabat. Discessionem immanem factam videbat Ecclesiæ Romanæ a primitiua simplicitate et veritate. Deinde alteram etiam discessionem non minus manifestam Ecclesiarum scilicet reformatarum ab Ecclesia Romana.

Gilpinus dicere solebat Ecclesias protestantium non aliam firmam et solidam suæ discessionis rationem reddere potuisse præter illam, papam scilicet esse Antichristum. Nam ab Ecclesia Antichristi discessionem mandatam intelligebat ex monito illo cœlesti: *Exite ex ea popule mi, ne participes sitis peccatorum eius, et ex plagis eius accipiatis: Apoc.* 18. 4. Quo loco S. *Iohannes*

dilertè

disertè prænuntiat populum Dei evocandum fore ex Ecclesia Antichristi: nihil tertium hic reliquum, vel Romanam Ecclesiam non esse deserendam, vel papam pro Antichristo habendum; è cuius Ecclesia, Dei Ecclesia coelesti voce, et mandato euocatur. Iam vero hæc omnia, euentus, qui est prophetiarum interpres nobis certissimus comprobauit. Multis iam sæculis vidimus regnum illud quod Apostolorum temporibus obtinebat è medio sublatum. Et in eius loco regnum Ecclesiasticum erectum quale sæculis antecedentibus in Ecclesia nunquam fuerat visum. Vidimus horrendam discessionem Ecclesiæ Romanæ ab antiqua Ecclesiæ puritate et virtute. Vidimus et quotidie videmus populum velut coelesti voce vocatum, exeuntem è *Babylone*, id est, ex Ecclesia Antichristi. Oculi nostri videtunt hæc completa, quæ tot sæculis ante hæc tempora prædicta legimus. Hæc *Gilpini* animum vehementer moverunt, vt Ecclesiam in verbo Dei monstratam sequeretur. Ecclesia Romana regulam fidei integram seruabat, antequam in *Tridentino Concilio* regula illa fuerat mutata. Tum necessario videbatur exeundum ex illa Romana Ecclesia, vt vera et evocata illa Ecclesia sequeretur verbum Dei. Hæc enim evocatio, peculiarem Ecclesiæ conditionem videbatur designare. Sic *euocatus Abraham ex Vr Chaldæorum, euocatus populus Israel ex Egypto, euocati Iudæi ex Babylone post captiuitatem septuaginta annorum:* ac tandem ad illam formam evocata Ecclesia reformata ex *Babylone* mystico, siue Ecclesia Romana. Hęc admirando Dei consilio et potenti manu confecta videbantur. Igitur exeundum necessario videbat et Ecclesiam illam Apostaticam deserendam. Verum hæc non impetu, sed lento molimine egit.

Interea

Interea *Cuthbertus Tonstallus Dunelmensis* Episcopus *Gilpinum* suis sumptibus ad exteras Ecclesias visendas mittere decreuit. Erat *Tonstallus* matris *Gilpini* avunculus. Sed antequam peregrè proficisceretur euocatus ad aulam concionē habuit coram Rege *Edwardo* sexto de Ecclesiarum rapinis. Concio illa publicè typis excusa extat. Deinde ad peregrinandi studium se contulit. Amicorum cura sacerdotium ei collatum erat. Illud sacerdotium *Tonstallus Gilpino* retinendum suadebat, vt impensas itineris facilius tolerâret, honestiusq; sese ac liberalius exciperet. At *Gilpinus* cum paruo temporis spatio sacerdotium retinuisset, ante profectionem amicum quendam ad se vocauit, quem hominem pium et doctum, et in sacri ministerij functione impigrum cognouerat, huic sacerdotium ipsi non multo ante collatum, resignatione sua conferendum procuravit. Quod vt resciverat *Tunstallus Gilpinum* increpat. Ego, inquit, tui curam gero, et tu curam meam meam tanquam inutilem proijcis. Sed ego præmoneo quod tu his artibus mendicus morieris. *Gilpinus* primo verbis officiosis Episcopi optimè de se meriti animum placare studet. Deinde subiungit, se sacerdotio renuntiasse necessario, quod quieta conscientia retinere non potuerat. At, inquit, Episcopus cum dispensatione retinere potes, et tecum in hac re dispensabitur. Respondit *Gilpinus*, at qui Diabolus nulla dispensatione, aut vllis vinculis retinebitur, quin me absente in populi mihi commissi perditionem ruat. Et vereor quam mihi sit inanis responsio apud Deum villicationis meæ rationem exegentem, si dixero mecum dispensatum fuisse dum Diabolus disperderet. Qua responsione Episcopus videbatur offensus. Sed

perspecta sancti animi sinceritate *Gilpinum* in maiori honore cæpit. Minabatur tamen sæpius, sicut *Gilpinus* referre solebat: per patris animam, quo verbo Episcopus familiarius vti consuevit, eum moriturum mendicum. Profectus est primum *Machliniam* ad *Georgium* fratrem ipsius literis eo vocatus, deinde agebat *Louanij*, *Antuarpiæ*, et *Lutetiæ*. Postquam ex *Anglia* discederet, accepit literas a *Georgio* fratre quibus monitus erat, vt fratrem *Machliniæ* conueniret. Quia quædam haberet ipsi coram communicanda quæ literis expediri non facilè possent. Itaq; *Machliniam* ad fratrem properavit. Postquam congressi fuissent; intellexit *Gilpinus* causam quare eo vocatus esset, nihil aliud fuisse, nisi vt a fratre persuaderetur sacerdotium excipere, quo aleretur dum exteras Academias lustraret. *Gilpinus* in angustijs interceptus videbatur, noverat se nuper Episcopi animum hac de re offendisse, videbat Episcopi consilio hoc negotium à fratre *Georgio* agitatum. Tandem literas ad *Tonstallum* Episcopum in hæc verba transcripsit.

Domine mihi plurimum honorabilis, omniq; officio mihi colende, Amplitudini tuæ celandum non existimaui fratrem meum nuper mihi scripsisse, vt omni excusatione postposita ipsum Machliniæ *conuenirem, habere se quæ mecum agat de necessarijs rebus, quæ literis expediri non possent. Quum conueniremus intellexi nihil aliud esse nisi vt tentaret an sacerdotium suscipere velim, dum interea me in Academiæ studio continerem. Quod si hanc profectionis causam præsentissem, non arbitrarer necesse, studium meum interruptum iri, vt* Machliniam *proficiscerer. Hoc enim cum omnibus doctis iam mihi discussum fateor, maximè vero cum Sanctis Prophetis, et antiquissimis pijssimisq;*

à Christi sæculo Scriptoribus, quod mihi fiducia firma manet, quamdiu vixero nunquam conscientiam meam ex ea re onerare; nec sacerdotium ea conditione suscipere, vt interim absens ab eo sim. Ille mihi retulit dominationem vestram ad ipsum scripsiße, libenter velle in me sacerdotium conferre; vestramq; dominationem, cæterosq; amicos meos, (inter quos vnus ipse fuerat) existimare me nimis scrupulosæ conscientiæ in ea re fuisse. Ad quod respondi. Si scrupulosior sim (quod ego non puto) res tamen est eius generis, vt malim in ea re paulo strictior esse quam conscientiæ meæ fræna laxare. Quandoquidem mihi semel persuasum est, offensionem Dei me non incursurum vitando sacerdotium tale, cui non poßum residentiam præstare. Quamdiu de alijs non male iudicem. Quod me facturum spero. Imo pro omnibus qui curam habent animarum quotidie Deum oro, vt curæ sibi commissæ ita poßent Deo rationem reddere, vt et Dei gloriæ maxime cedat, et Ecclesiæ ædificationi. Dixit ille mihi: Noluisse dominationem vestram sacerdotium mihi conferre, quin vt Ecclesiæ prospicietur tam benè, ac forte melius me absente quam si præsens eßem. Ad quod respondi me non dubitare quamplurimos in Anglia eße multo præstantiores, qui curam suscipiant, quam ego sim. Ac proinde illud imprimis opto, vt illi et officium, et beneficium retineant, vt et animas, et corpora pascere poßint, sicuti omnes pastores teneri arbitror. Quod vero ad me attinet, non poßum conscientiæ meæ persuadere, vt commodum ex eo suscipiam, in quo alij labores suos ponunt. Nam si alius tanta fide atq; industria doceret, et prædicaret, quanta S. Augustinus *non tamen existimare poßum me aliorum laboribus exoneratum. Quod si conscientiæ meæ vim intulero, vt ea conditione vel hic, vel in alia quacunq; Academia manerem, conscientiæ inquietudo*

 non

non omnino permitteret, me in studijs proficere. Hoc tempore Deo gratias ago, gratiam in studijs quietem nactus sum prope fratrum minorum monasterium, ita vt ad egregiam fratrum bibliothecam quoties voluero libere possum accedere. Vtor familiaritate doctissimorum virorum, nec vnquam maiori discendi studio tenebar. Proinde quum ex Georgio *fratre meo intelligam dominationem vestram porro etiam de sacerdotio mihi conferendo cogitare, (quae res studia mea interrumperet,) audaciam sumpsi singularem, (dominationis vestrae beneuolentiam cognitam, ac perspectam habens) qua mentem meam libere bonitati vestrae aperirem. Humiliter obsecrans vt dominatio vestra permittere velit me liberum ab Ecclesiastica cura vitam agere, quo quietius studijs incumbam. Et quoniam intelligo dominationem vestram sollicitam esse, qua ratione mihi prospectum esse posset, si Deus vestram dominationem iam aetate grauem, ex hoc mundo vocet, ne te illa cura moueat obsecro. Nam si ad necessitatem redactus fuero, non dubito me breui tempore lecturā aliquam obtinere posse vel in hac Academia vel alibi, vbi tempus non frustra impendam, quae vitae ratio magis mihi placet, quam si sacerdotium susceperim. Christum precor dominationem vestram custodiat.* Lovanij. 22. Novemb. 1554.

Hactenus *Gilpinus*. Ecquis ex hodiernis nostris hiantibus coruis sacerdotia maiore artificio acquirere, quam hic vitare laborauerit? Tum temporis, cum primum ad transmarinas regiones migraverat, agebat plurimum *Louanij*, deinde *Lutetiam* profectus est.

Dum esset *Lutetiae*, curabat *Tunstallus* Episcopus, vt liber quem tum temporis scripserat, de veritate corporis, et sanguinis Christi Domini in Eucharistia, *Gilpini* diligentia excuderetur. Scio Pontificios quosdam

Gilpino obiecisse, quod ab eo opus illud corruptè deprauatum esset præter autoris sententiam. Me etiam audiente dum posthæc *Houghtonæ* sub *Gilpino* literis operam darem, *Franciscus Wicklefus* admonuit *Gilpinum* de rumore deprauatæ æditionis. Ille quum variis rationibus diluisset hanc suspicionem, tandem protulit literas *Cuthberti Tunstalli* in quibus maximas ei gratias egit Episcopus, quod opus illud summa fide ac diligentia ab eo ederetur.

Lutetiæ Gilpinus in ædibus *Vascosani* agebat. Cum viris doctis contulit. Dum doctorum sententias quæreret de ijs rebus quæ ipsius animum permouerant, ita plurimum respondebant illi, non vt pacem conscientiæ spectarent, quam ille vnicè quærebat: sed vt Ecclesiæ traditiones firmarent: Erat tum *Lutetiæ Nelus*, quo cum liberius agit *Gilpinus*, vt vtriq; ad veritatem aspirarent. Erat inter eos fortè Sermo de cultu imaginum. *Gilpinus* grauiter commouebatur, quod Idololatriam verbis quidem Pontificij damnarent, et tamen populi passim permitterent cultum imaginum. Quærebat quo conscientiæ solatio quis posset incurvare se coram imagine, et nonne, inquit, hæc est idololatria prohibita in secundo præcepto decalogi? Hoc ex eo quærebat libentius *Gilpinus*, quia obseruauerat hominem pertinacius hærentem in Pontificijs placitis. Respondit *Nelus* distinctione vsitata de idolo, et imagine. Imagines Sanctorum non esse idola. Ac proinde nec venerationem imaginum esse idololatriam. *Gilpinus* subintulit, in secundo decalogi præcepto non est idoli mentio. Sed prohibetur incuruari ad sculptile, aut ad aliquam similitudinem eorum quæ sunt in cœlis, vel in terris, vel sub terris. Vbicunq; sint prohibetur

 prostratio

prostratio ad similitudinem eorum. Et quid facit idolum? faber fingit similitudinem hominis cuiuspiam, fabricata imago non est idolum. Sed cultus facit idolum. Itaq; Apostolus dicit, *idolum nihil esse, quia vnus tantum Deus est.* In cogitatione colentis videtur esse aliquid, sed id quod cogitatio colentis apprehendit, reuera nihil esse in mundo. Itaq; idololatria est cultus Deo debitus creaturæ exhibitus. Qui vero inter orandum incurvant se coram creatura quacunq;, exhibent craturæ cultum Deo debitum. Divinum mandatum prohibet, ne faciant sibi sculptile, aut similitudinem alicuius creaturæ. Faciunt sibi qui faciunt in religiosum hunc vsum, prohibet etiam ne se incurvent coram tali creatura: Nam qui sic faciunt, creaturæ serviünt, eamq; colunt. Frustra est hic distinctio in Latriam et Douliam, (quæ verba idem planè significant;) quia distinctio illa tollitur per expressa mandati verba, non incurvabis te eis. Prohibetur incurvatio, quod tamen passim fieri videmus. *Nelus* ad hæc: quæ, inquit, instituta sunt in Ecclesia, non temerè mutanda sunt. *Gilpinus* respondit, non est potestatis nostræ mutare Ecclesiæ instituta. Sed quia non possum mutare ea quæ sunt in Ecclesia instituta, illud mihi imprimis laborandum superest, vt meipsum mutem, et ad sincerũ Dei cultum transferam, quod gratia Dei præstabit.

Profiteri solebat se dum inter Pontificios versaret multa observasse, quæ animum eius ab illa religionis specie abalinaverant. In articulo justificationis summam hominis consolationem consistere intelligebat. Quem articulum ita videbat in papismo obscurari, vt solida consolatio tolleretur. Itaq; Scripturam et Patrum scripta diligenter versabat.

Reversus

Reversus in *Angliam* temporibus *Marianis*, Ecclesiam cum magno dolore vidit sanguine et flammis oppressam: ab episcopo *Tunstallo* invitatus ad rectoriam de *Esington*, cæpit verbum Dei prædicare, vitia quæ in Ecclesia regnabant acriùs reprehendit. Salutis doctrinam simpliciter et solidè proponebat. Qua in re multos invenit adversarios maximè ecclesiasticos, quorum vitia redarguerat.

Erat inter Clericos *Dunelmenses Tunstallus* quidam rector Ecclesiæ in illa Diocesi. Hic erat animo in *Gilpinum* intensissimo, ipsumq; sæpius apud episcopum accusabat quasi hæreticum, meritoq; cum alijs hæreticis comburendum. Episcopus à sanguine fundendo abhorrebat, leniter cum eo agebat, eumq; ab adversariorum machinatione eripuit.

Audivi *Antonium Carleton* narrantem, (is tum in episcopi familia degebat,) capellanos episcopi cum *Gilpino* sermones habuisse de *Luthero*: quærebat vnus quid de *Luthero* eiusq; scriptis sensisset? *Gilpinus* fatebatur se *Lutheri* scripta non legisse. Ego, inquit, sacras Scripturas, et de ijs patrum sententias imprimis mihi explorandas proposui. Recentiorum scripta levius attigi: Quanquam si cum antiquis consenserint, non repudio. Vnus ex ijs *Gilpini* propositum laudabat. Benè, inquit, cum ecclesia ageretur, si veterum scripta omnibus in honore fuissent. Non enim tantopere novorum hominum novæ opiniones ecclesiam turbarent: Quales sunt istæ novæ opiniones *Lutheri*. At *Gilpinus* si novi, inquit, homines antiquas producant sententias non hominum novitas aspernanda est: Sed doctrinæ antiquitas est suscipienda. Illi statim subdole *Gilpinum* ad disputationem protrahunt,

hunt, de Sacramento Altaris duo quærebant de reali præsentia, et transubstantiatione: De reali præsentia *Gilpinus* fatebatur se nihil habere solidi, quod contra realem præsentiam opponi posse videretur ipsi. Mysterium, inquit, puto in ea re latere, supra captum meum, venerandum potius, quàm contentionibus exponendum. Rogabant ergo de transubstantiatione quid sentiret? Respondit ille non esse necesse vt credamus ea quæ in verbo Dei fundamentum solidum non haberent. Non ergo credis, inquiunt, quod credit ecclesia? Respondit *Gilpinus*, ecclesiam illud non semper credidisse: tenet me fides Catholica. Sed fides Catholica non mutatur. Ego video in hac re mutationes, quales fides Catholica non patitur. Rogant illi quas observasset mutationes in fide de Sacramento Altaris? Ille rursus nihil, inquit, de transubstantiatione in antiqua ecclesia auditum, aut scriptum reperi. *P. Lumbardus* vel primus vel inter primos mutationem ab antiqua fide induxit. Sed quid vobis videtur? num in transubstantiatione panis convertitur in carnē et sanguinem Christi? Respondent hoc se sine dubio credere. At inquit *Gilpinus*, *P. Lumbardus* qui primus in hâc re re antiquam fidem mutarat, hoc non credidit. Nam sic habet ille: *Lib.* 4. *D.* 11. *F.* Non fit conversio panis nisi in carnem, nec vini nisi in sanguinem. Id si verum sit, sine dubio sequitur in pane conuerso nō esse sanguinē. Querabat ab ijs quomodo hæc conciliarēt? hærebāt illi, nec habebāt quod dicerēt, quia *Lumbardi* verba perspicua negant in pane converso esse sanguinem, aut in vino conuerso esse carnem. Quos quum *Gilpinus* hæsitantes viderat, agnoscite, inquit, fidei Catholicæ immutabilitatem. Transubstantiationis mutationes

tationes videmus. Nam quum *Lumbardus* mutationem aliquam docuerat, non aliter conversionem illam intelligendam voluit, nisi vt panis converteretur tantum in carnem, vinum tantum in sanguinem. Neq; aliter tum temporis conuersionem in Sacramento Altaris intelligebant: donec à *Thoma Aquinate* concomitantiæ commentum ederetur. Intelligebat *Aquinas* difficultatem, itaque introduxit adminiculum illud de comitantia, vt scilicet propter concomitantiam in pane conuerso sit et caro et sanguis. Sed hæc sunt novorum hominum inuenta. Fides Catholica respuit inventas mutationes in fide. Dum illi submissiore voce disputarent à tergo Episcopi, qui tum fortè ante focum sedebat, erat enim bruma: Episcopus sellam in qua sedebat retrorsus paulo longius reclinabat, vt audiret quid illi inter se dicerent. Cum autem loquendi finem fecissent, conversus Episcopus ad eos, capellanis suis ait Anglico sermone: *Fathers soule let him alone, for he hath more learning then you all.* Hoc est, per patris animam desistite, nec ei molesti sitis, nam eruditior est vobis omibus. Dum *Esingtonæ* ageret, verbum Dei populo sedulo annuntiavit. Erat Archiadiconatus *Dunelmensis* annexus rectoriæ de *Esington.* Itaque *Gilpinus* ad aliquod tempus vtraq; officia exercebat: fortè autem cum *Gilpinus* intelligeret Episcopum tantam sui curam habuisse, vt etiam de augendo salario cogitaret, satis superq; sibi provisum esse dicebat, et Episcopum rogabat, vt aut rectoriam, aut archidiaconatum per ipsius voluntatem sibi deponere liceret: Nam eorum alterum, inquit, sufficiet: vtraq; simul coniuncta sibi nimis onerosa videri. Episcopus videbatur irasci: Non ego te, inquit, præmonui moriturum mendicum? Ego

illa duo coniuncta inveni, et coniuncta relinquã. Non multo post tempore *Gilpino* contulit rectoriã de *Houghton:* parochia est amplissima quatuordecim villas continet cũ latifundijs. *Gilpinus Houghtonæ* susceptus diligẽtissime in officio concionãdi perseverabat, ædes collapsas restituit: Domus illa videbatur tanquã Episcopi palatiũ. Nec facile inuenies inter multas domus Episcopales, quæ cum illis ædibus conferantur, si varietatem ædificiorum spectes, et situs elegantiam. Dum *Houghtonæ* ageret *Gilpinus*, non illius tantum Ecclesiæ, sed multarum etiam Ecclesiarum cura animum eius permouit: videbat dolebatq; quod multæ Ecclesiæ per illum quem vocant impropriationis morbum, dissipatæ viderentur, et pastoribus destitutæ. Nam rectorijs à laicis occupatis non restabat quod pastorem alere potuit. Laici quippe illi tenues ac sordidos Presbyteros quærebant, qui matutinas et vespertinas legere populo possent. Nec amplius aut isti præstare, aut illi curare solebant. Ecclesiæ desolatio, et ignorantia plebis sanctum *Gilpini* animum mouebant. Itaq; proposuit sibi quanta potuit cura et vigilantia non damnum resarcire, quod erat impossibile, at officium suum præstare qua potuit, vt veritas propagaretur, et Deus glorificetur. Desolatio illa Ecclesiarum maximè apparebat in *Northumbria*, et propinquis regionibus, quæ *Riddesdall & Tindall* vocantur. Nam illis regionibus, illo præsertim sæculo, verbi Dei annuntiatio nunquam audita fuit, nisi per *Gilpini* ministerium. Quotannis semel ad eos excurrere solebat. Ad hoc negotium opportunitatem arripere solebat, ad festum Natiuitatis quando itinera propter frigora et nives molestiora aliis videbantur. Tempus illud ei maximè placebat,

qui a

quia tunc plures dies festi concurrerent, et populus facilè diebus festis conuenirent: Alias non tam facilè aut crebrò cogendus. Magnam sui venerationem apud illas gentes conciliauit, tum concionando, tum pauperibus nummos distribuendo in illis itineribus, aliquando nocte interceptus, in niuibus pernoctabat. Interceptus necessitate illa, jubebat *Gulielmum Airium*, quem secum frequenter habebat, equos circumagere, nec quietem vllam aut sibi aut equis permittere. Ipse interim circum cursitabat, aut ambulabat, nec sustinuit quietem capere: Domi assiduus erat in ministerio et pauperum cura. Erat *Houghtonæ* viculus in oppido ad pauperum habitationem assignatus, ad eorum alimoniam prouidebat singulis septimanis die qui dicitur *Iouis*, vt olla magnæ amplitudinis et capacitatis carnibus elixatis plena pauperibus destinaretur. Nec *Houghtonæ* tantùm, sed vbicunq; opportunitas erat, pauperum curam habebat, ita vt communi consensu popularium, pater pauperum diceretur. Quodam die dum in itinere fuisset, erat colonus quidam in arando agro versatus, cum subitò vnus ex equis coloni in terram collapsus, vel morbo vel molestia extinctus occubuit. Colonus ille et qui præstò erant collapsum equum quibus potuerant viribus attrahere satagebant, vt aliquo modo si fieri posset, erigerent. Sed id frustra fuit, nam equus mortuus iacuerat. *Gilpinus* fortè prætcriens, eventum rei expectabat. Postquam autem equum videret nullo labore suscitandum; colonumq; dolenter mortem equi ferre, exclamantem se casu illo vehementer afflictum: *Gilpinus* iussit famulum desilire de equo suo, et sellam ephippiumq, patienter ad proximum oppidum portare: Equumq; illum cui famulus

mulus insederat colono tradidit. Exclamat colonus se non posse pretium numerare equi tam robusti. *Gilpinus* bono inquit, animo esto, tunc pretium solues equi quando ego petiero, interim in opere tuo pergas: frequenter dum iter faceret, egenos hoc modo sublevare solebat. Quum nudos pauperes reperisset, indumenta sua exuebat vt nudos tegeret: Ad mensam etiam plerunq; pauperes alebat.

Quum *Elizabetha* beatæ memoriæ regina post truculenta sororis tempora regnum auspicaretur, paucitas virorum doctorum qui verbum Dei prædicare possent, non solum multos pios viros, sed et ipsos regios consilarios permovit, vt quibus possent rationibus huic incommodo medelam aliquam præstarent. *Gilpinus* observans egregia multorum studia in Ecclesia adiuvanda, ipse etiam Provinciam quam nactus erat magno studio exornare satagebat. Itaq; de Ecclesiæ seminario cogitabat. Scholam exædificavit, instituitq; stipendia magistro atque hypodidascalo: Ipse etiam ex ea schola quos placuit assumpsit circa se labore suo instituendos, cuius instituti fructum amplissimum suscepit *Gilpinus*, immo et Ecclesia Dei per vniversam *Angliam*. Nam ex illa schola plurimi viri docti prodierunt, qui Ecclesiam laboribus suis et vitæ honestate exornarunt. Confluebant multi ad illam scholam, quorum multi in oppido degebant, multos *Gilpini* domus suscipiebat. Equitum, et armigerorum filios parvo pretio soluto alebat. Qui erant ex genere suo gratis alebantur. Multos egenorum filios habebat, quibus et victum et vestitum cum educatione contulerat. Quibus modis *Gilpini* schola celebris vbiq; habebatur, *Gilpinus* ipse celebrior. Ex ea Schola ad vtrasq; Academias plurimos

subinde

ſubinde mittebat, quorum multos etiam in Academia ſuis ſumptibus fouebat. Dum his ſtudijs inhæreret, gloria quæ fugientem ſequitur, ſequentem fugit, celeberrimum *Gilpini* nomen extulerat, vt non modo apud Eccleſiæ patres charus, ſed et apud regni proceres clarus haberetur.

Erat inter aulæ proceres Comes *Bedfordiæ*, qui *Gilpino* maximopere favit. Hic Epiſcopatu *Carliolenſi* ex obitu *Owini Oglethorp* iam vacante, vt Epiſcopatus ille in *Gilpinum* transferretur, impetravit à Regina, obtinuitq;. Comes literas ad *Gilpinum* miſit, vna cum eligendi venia quam vocant *Congedeſlier*, *Gilpinus* Comitis literas accipiens vnà cum *Congedeſlier*, nuntium ſtatim expediuit cum literis ad Comitem, quibus poſtquam maximas gratias Reginæ, Comitiq; egiſſet, ſubmiſſè rogavit Comitem vt cauſam ſuam apud Reginam agere dignaretur, et ſe de Epiſcopatu excuſare; Vires ſuas ſibi optimè eſſe cognitas, tanto muneri ſuſtinendo imparem ſe eſſe profitebatur. Si quid interim ad Eccleſiæ vtilitatem efficere potuiſſet, ſe in humiliori loco diligeuter curaturum. Erat tum temporis *Edwinus Sandes* Epiſcopus *Wigornienſis*, vir prudentiæ, eruditionis, et vitæ ſanctimoniæ teſtimonio venerandus, qui poſteà *Londinum*, deinde *Eboracum* tranſlatus eſt. Is tum fortè erat *Londini*, quando *Bedfordiæ* Comes de *Gilpino* ad Epiſcopatum promovendo cogitabat. Qui ſiue hortatu Comitis, ſiue ex amore quo *Gilpinum* amplectabatur, (erat enim huic *Gilpinus* cognationis propinquitate coniunctus,) ſcripſit ad *Gilpinum* literas, quibus eum ad Epiſcopatum oblatum ſuſcipiendum retinendumq; hortatur. Literæ illæ inventæ ſunt inter *Gilpini* chartas, in hæc verba.

Cognate mi multùm colende, ego Ecclesiæ Christi commodum magis quam quietem tuam respiciens, quibus potui modis, onus hoc quod et tibi honori et Ecclesiæ Christi utile sit futurum imponendum tibi curavi. Verissimum meum de te testimonium ita apud Reginam valuit, ut ipsa te iam ad Episcopatum Carliolensem *nominaverit. Scio te propensiorem esse ad vitæ privatæ tranquillitatem. Sed si statum Ecclesiæ Anglicanæ animo æquiore respicias, non potes cum bona conscientia officium hoc tibi impositum renuere. In eoq; potissimum loco, in quo ad benè merendum de Ecclesia nemo te aptior invenitur. Quapropter omnibus excusationibus positis, contestor te coram Deo, sicut et Deo in hac re responsurus sis, ne fugias patriæ tuæ opem ferre, et Ecclesiæ Dei servire quantumcunq; poteris. Intelliges interea Episcopatum illum intactum tibi relinquendum, nihil enim abscindetur ex eo (sicut in aliis nonnullis fieri solet) sed et integrum Episcopatum accipies, sicut eum reliquit Doctor* Oglethorp. *Proinde exhortans obtestansq; ut divinæ vocationi pareas, et vocationis tuæ officium non negligas divinæ providentiæ teq; et hoc negotium commendo. Raptim* Londini 4. Aprilis 1560. *Cognatus et frater tuus,* Edwinus Wigorn:

Gilpinus gratias egit reverendo Episcopo cognato suo. Sed de Episcopatu se excusat, et proposito suo pertinacius inhæsit. Multa reprehendendum putabant, quod tanta pertinacia reiecisset Episcopatum. At nonnullis fama *Gilpini* maior videbatur ex eo crescere quod Episcopatum renuisset, quam si cæpisset.

Memini audivisse me *Gilpinum* de hac re inter amicos differentem: quærebant ex eo quidem, quare Episcopatum tam pertinaciter rejecerit? Respondit se non Episcopatum sed loci incommodum vitare voluisse.

isse. Si Episcopatus alio loco ei designaretur, dicebat se non recusaturum, sed in illa provincia se molestias vitare voluisse, vbi frequentes erant amici eius et consanguinei, quibus vel multa erant concedenda non sine offensione sui, vel multa neganda non sine offensione ipsorum: quas difficultates facilè vitabat vitando Episcopatum. *Iohannes Bestius* vir doctus et pius eligitur Episcopus. Sed num ijsdem conditionibus tenuisset quibus *Gilpino* oblatus fuerat, nempe vt nihil ex eo decederet, nescio. Non multo postquam subduxerat se ab onere episcopali, alia postulatione pulsabatur, vt Reginensis Collegij præposituram in *Oxonio* delatā ad se susciperet, vel saltem alium nominare vellet, virū bonum et idoneum. Scripsit ad eum *Thomas Francis* literas in hanc sententiam salute præmissa, quandoquidem in animo mihi sit, vt locum hunc relinquam, quem iam in Reginensi Collegio retineo *Oxonij*, illud in votis habens vt vir honestus, doctus, pius, quiq; ex Collegij statutis idoneus sit, ad hoc officium promoveatur: visum est iterum tibi præposituram hanc offerre. Quam si tibi placuerit acceptare, libenter ex literis tuis hac de re scriptis socios commonefaciam, quos in te optimè animatos noui. Quod si non tibi placeat tanta inquietudo in tantula portione, (sic enim verè appellare possum hoc onus,) consilium amice rogo, et iudicium, vt indices in quem transferre possim hoc officium, quem et idoneum, talemq; qui eligi posset ac debeat noueris. Ego consilio tuo obsequar quam primum mentem tuam cognovero ex literis tuis, quas ad me festinas cures transmittendas. Raptim *Oxonij*, 17. *Decembris*. 1561.

Quid ad hæc responderit *Gilpinus*, non invenio: Sed constat ipsum oblatum honorem repudiasse. Ad om-

nes

nes amicorum petitiones infractus et inflexus manebat. Sicut de Rege Latino Poeta dixit.

Ille velut pelagi rupes immota resistit.

Gilpinus interim episcopi munus videbatur implere docendo, pauperum curam agendo, necessitatibus aliarum ecclesiarum providendo, Scholas instituendo, literatos et idoneos viros ecclesiæ ministerio præparando. Domus *Gilpini* erat tanquam monasterium, si quis monasterium consideret, sicut erant illa St. *Augustini* tempore, non autem qualia recentiora sæcula protulerunt.

Gulielmus Cæcilius Baro de Burghly, primarius Reginæ secretarius missus in *Scotiam* de regni negotijs cum reverteretur fama *Gilpini* allectus *Houghtonam* venit, *Gilpinum* salutavit. *Gilpinus* illum cum observantia et mensæ hospitalis officio recepit. Postquam *Cæcilius Gilpinum* observasset, expertus humanitatem viri singularem, et in tanto hospite tam inexspectato excipiendo, tantam diligentiam, tantam rerum omnium copiam et vrbanitatem: iam discessurus dixit, multa se de *Gilpino* fama audivisse, at quod vidisset, expertusq; sit, multò magis esse quàm quod prius audiverat. Itaq; *Gilpinum* familiarius alloquutus: Si quid, inquit, negotij habiturus sis, vel in Aula, vel apud regios consiliarios, vtere me sollicitatore tuo. Clarissimus *Baro* reuersus *Dunelmum*, quum peruenerat ad montem qui dicitur *Rainton hill*, retro respiciens planiciem omnem quam reliquerat, et *Gilpini* ædes, et situm loci accuratè prospexit. Non, inquit, reprehendo hunc hominem quod Episcopatum recusarit. Quid enim huic deest, quod Episcopatus conferre poterat? et à maiore curarum mole liberatur. Non negligebat *Gil-*

pinus

pinus Riddesdalenses, & *Tindalenses* quotannis invisere. Apud quos habebatur Propheta, eumq; in maxima veneratione habebant homines semibarbari. Accidit fortè dum *Gilpinus* concionaretur apud eos, vt latro clam *Gilpini* equos abstulerit: quod postquam rescitum fuerat, mittitur clamor per omnem viciniam, *Gilpini* equos furto ablatos esse, omniq; diligentia quærendos esse. Ille qui abstulerat cum primum audiverat equos illos fuisse *Gilpini*, (nam cuius illi fuerant nesciebat:) in magno tremore fuit. De furto non erat adeò sollicitus, sed *Gilpini* nomen auditum eum in horrorem et tremorem coniecit. Itaq; trepidus cum magna festinatione equos restituit, et patris *Gilpini* veniam, et benedictionem postulavit: et professus est, postquam resciverat *Gilpini* iumenta esse quæ ipse abegerat, vereri se ne vivus ad inferos detruderetur, si quam illi iniuriam intulisset. Dum aliquando in illis locis esset *Gilpinus Rothburiæ*, factio erat pestifera inter aliquot eorum qui ad ecclesiam illam convenire solebant. Sanguinarij homines vltionem sanguinariam exercebant, quam vocabant *deadly-feod*. Si altera factio ad ecclesiam forte accederet, altera abstinuit: quia simul convenire non solebant sine sanguine fuso. Dum autem *Gilpinus* esset in concione in illa ecclesia, vtraq; factio accessit *Gilpino* præsente: vna per superiorem partem supra cancellos ecclesiæ, altera per mediã ecclesiam vtraque pars armata stabat cum gladijs et hastis in manibus suis: *Gilpinus* insolita rerum facie nonnihil turbatus in concione progreditur: fit iterum armorum sonitus, et vna factio propius alteri accedit; periculũ erat ne in media ecclesia concurrerent. *Gilpinus* descendit de suggestu: Ad vtriusq; factionis primarios accedit,

cedit, et primo tumultum sedauit. Deinde pacem inter eos stabilire laborat, sed non obtinuit propositũ pacem quidem integram seruare polliciti sunt, quamdiu *Gilpinus* esset in Ecclesia. *Gilpinus* quum odium inveteratum inter eos extinguere penitus non poterat, rogabat vt pacem inter se haberent quamdiu in illis regionibus ipse fuisset. Id concessum erat: *Gilpinus* in suggestum conscendit iterum, non enim concionis finem fecerat, reliquum quod habuit temporis consumpsit in barbaro illo et sanguinario more explodendo, et si fieri possit exterminando. Quoties *Gilpinus* ad illas regiones adventaret, si quis sanguinariũ inimicũ metuisset, solebat se ad *Gilpini* comitatum conferre; in eius comitatu se magis in tuto futurum prospiciebat, quàm si armata manu incederet. Quodam die Dominico *Gilpinus* ad Ecclesiam in illis locis accedens antequam populus ad preces coiret, ambulans in templo videbat altius pendentem chirothecam. Ab æditvo quærit, quid rei hoc esset, et quare suspensum in illo loco? Respondit æditvus fuisse chirothecam parochiani cuiusdam qui in adversarij sui contemptum suspenderat signum illud, significans se duello pugnaturum cum adversario, aut cum alio quocunq; qui signum illud tollere auderet. *Gilpinus* rogabat hominem vt aliqua arte signum illud tolleret. Non ego, inquit ille, illud efficere audeo. At inquit *Gilpinus*, si mihi hastam attuleris, ipse tollã: hasta igitur porrecta, *Gilpinus* chirothecam sustulit, et in sinu reposuit. Populus posteà ad Ecclesiam confluebat, et *Gilpinus* ad statutum tempus suggestum ascendit: Inter concionandum opportunitatem arripuit corripiendi barbaras illas provocationes: exprobrabat ipsis morem illum

lum quo solebant ex chirotheca suspensa duella suscitare. Audio, inquit, quendam è vobis, etiam in hoc sacro loco chirothecam suspendisse, et duellum minitari ei qui tolleret. Ecce ego sustuli. Tum chirothecam produxit, et palam ostentabat: Deinde docuit quantum à Christiano tam barbari mores abhorrerent: et ad pacem et mutuam inter se charitatem exercendam animos eorum commovere certabat. Post concionem solebat nummos distribuere in pauperiores: sæpius etiam solebat visitare inclusos in carcere, et postquam in carcere habuisset concionem ad incarceratos nummos eis largius concessit: Multosq; ex ijs ad vitæ anteactæ pœnitudinem, et ad honestos mores reduxit. Multis qui morte plectendi erant, veniam vitamq; impetravit.

Nobis pueris rebellio à Comitibus *Northumbriæ & Westmorlandiæ* excitata fuit: quã futurã ex quibusdam indicijs præsensit *Gilpinus*. Et quia intelligebat in tam turbida tempestate potestatem sibi defuturam se suaq; defendendi se cedere ad tempus cogitavit. Itaq; oratione habita ad pueros in schola et ad ludimagistros, vt donec ipse redierit studiosè et pacificè se gererent, ipse *Oxonium* petit. Commoratus ibi donec regius exercitus Duce Comite *Sussexiæ*, ad rebelles profligandos *Dunelmum* properaret. Rebelles *Dunelmum* tenebant: Sed ad Regiarum copiarum famam dissipati sunt: fugatis illis acerbe et crudeliter sævitum est in simpliciores homines quos rebelles ad suas partes traxerunt sub prætextu obediẽtiæ Reginæ præstandæ. Nã sollicitabantur simplices homines vt officium suũ Reginæ præstarent. Rebelles passim Reginæ nomen autoritatemq; iactabant. Dum Rebelles *Du-*

nelmum cum exercitu tenerent, et Missa quotidie in Ecclesia Cathedrali haberetur nonnulli ex ijs *Houghtonam* advolarunt. Invenerunt *Gilpini* horrea frugibus repleta, iuvencos saginatos, multaq; ad hospitalitatem parata. At illi omnia dissipant, fruges vendunt, altilia consumunt: eaq; omnia quæ *Gilpinus* in pios et honestos vsus paráverat, improbè destruunt. Erat inter eos vnus quem patibulo destinatum *Gilpinus* servaverat. Is erat omnium improbissimus in *Gilpini* bonis dissipandis. Effugatis rebellibus, et questione acerbius nec sine avaritiæ infamia instituta in homines simplices à *Georgio Bowes* Equite, ad id negotium martiali constituto, *Gilpinus* qui iam domum redierat, multis intercessione sua vitam impetrauit: intellexit enim multos homines non dolo malo, sed per ignorantiam suam, et aliorum fraudem, velut in laqueos fuisse coniectos: Omnibus turbis iam compositis, *Gilpinus* ad consueta studiorum et charitatis officia redit.

Erat inter doctissimum et reverendum Episcopum *Dunelmensem, Iacobum Pilkintonum*, et *Gilpinum* ex consuetudine et morum similitudine amicitia non vulgaris. Episcopus *Gilpinum* domi suæ frequenter convenire solebat. Episcopus etiam *Gilpini* exemplo excitatus Scholam *Lancastriæ* instituit, et statuta Scholæ *Gilpino* versanda et examinanda exhibuit. Magna etiam familiaritate et benevolentia amplectabatur *Thomam Leuerium* virum pium et doctum *Sherbornensis* hospitij magistrum.

Prodijt in lucem liber *Thomæ Cartwright* de disciplina Ecclesiastica: qui liber à multis tum temporis avide suscipiebatur. Vnum ex libris illis *Gilpino* legendum misit *Gulielmus Birch*, Canonicus *Dunelmensis* vir doctus,

doctus , sed qui ad illam disciplinæ formam quam *Cartwrightus* descripserat properantiùs ferebatur. Rogat *Gilpinum* vt librum perlegat, et de eo libro iudicium suum non gravetur perscribere. *Birchius* videbatur festinantius agere : Nam exiguo temporis interiecto, literas iterum misit ad *Gilpinum*, quibus rogavit vt librum cum iudicio suo transmittat , antequam *Gilpinus* totum perlegisset. *Gilpinus* librum quidem remisit cum literis ad *Birchium*. Atque sicut erat amæno ingenio ad carmina etiam componenda , literis illis carmina quædam adiecit. Sunt verò carmina quæ sequuntur.

Multa quidem legi, sed plura legenda reliqui:
Posthac quum dabitur copia, cuncta legam.
Optant vt careat maculis Ecclesia cunctis:
Præsens vita negat, vita futura dabit.

Accessit ad eum posteà *Cantabrigiensis* quidam, qui vir doctus videbatur : Is multis egit cum *Gilpino* de disciplina et reformatione Ecclesiæ. *Gilpinus* dicebat se non posse probare vt humanum inventum loco divini instituti in Ecclesia locum haberet. Num ergo putas, inquit ille, hanc disciplinæ formam esse humanum inventum ? Omnino sic existimo, inquit *Gilpinus*: Et qui antiquorum patrum scripta diligentiùs versaverit, idem mecum existimabit. Suspecta est mihi disciplinæ forma illa quæ in nulla antiqua Ecclesia suscepta videtur. At inquit ille , recentiores multa vident quæ antiqui illi patres non viderunt : et multorum ingeniis et laboribus instructior Ecclesia præsens videtur. *Gilpinus* commotior videbatur, ego in-

quit, recentiorum virtutes non puto comparandas esse patrum infirmitatibus. Dicebat alter se putare *Gilpinum* in eo errare. *Gilpinus* verba illa consultò habuit quia intelligebat eum de virtutibus nescio quibus iactare, quam iactantiam *Gilpinus* reprimere voluit.

Georgius Gilpinus qui librũ *Philippi Marnixij Aldigundiæ* Comitis *Aluearium Romanæ* Ecclesiæ ex *Belgico* in Anglicum sermonem elegantissimè transtulerat, venit è *Belgio* ad *Bernardum*. Is erat *Bernardi* frater: fuit Reginæ Agens apud *Belgas*, et apud *Belgas* propter singularem prudentiam celebrem sui memoriam reliquit. Hic vbi aliquod temporis cum fratre *Bernardo* iucundissimè vixerat. Reversurus in *Belgium* Reginam, et consiliarios regni convenerat de rebus quas Reginæ nomine apud *Belgas* esset acturus. *Leicestrius & Bedfordius* Comites vtrosq; fratres; *Georgium* propter prudentiam in rebus agendis, *Bernardum* propter vitæ sanctimoniam magno favore amplectebantur, Isti rogabant *Georgium*, vt persuaderet *Bernardo* fratri conversionis suæ à Romana superstitione ad Evangelicam lucem rationem modumq; scripto exponeret. Cui postulationi respondit *Gilpinus* apertè et candidè sine omni fuco. Ego literas illas ex Anglico sermone, in quo scripsit in Latinum, qua possim fide translatas exhibeo. Exemplum.

Literæ *Bernardi Gilpini* ad *Georgium* fratrem, Anno Domini: 1575.

ROgas frater vt fusiori scripto modum tibi conversionis meæ à superstitione ad lucem Evangelij referam: Quod tibi non ignotum esse credo, non

non fuisse paucorum annorum opus : veruntamen sicut per tempus et valetudinem licet, nihil celabo. Confitebor opprobrium meum in confusionem diaboli : Dicam cum Apostolo, 1 *Tim.* 1. 13. *Misericordiam consequutus sum, ignorans feci.* Temporibus Regis *Edwardi* protractus eram ad disputandum contra quasdam assertiones *P. Martyris.* Quamvis ex naturali propensione semper (quantum potui) controversias et disputationes vitaverim. Quũq; iunior Theologus essem, et in illa disputatione reperissem fundamentum, cui innitebar non tam solidũ quam ipse prius putarim : proinde sacras literas et patrum scripta cœpi accuratius evolvere, vt meipsum in receptis opinionibus confirmarem. Sed Deus animum meum ab illo præiudicio paulatim liberavit : et quotidie fervor ille quem habui ad papismum defervescere cæpit. Contra autem sensi igniculos qui me ad veritatem investigandam adagerunt. Interim contuli me ad Episcopum *Dunelmensem* vt amplius discerem : Qui in Transubstantiationis negotio dicebat mihi *Innocentium* tertium inconsultius egisse, quod illum articulum fidei fecisset. Papæ etiam culpam magnam profitebatur, quod de indulgentijs, alijsque rebus non rectius consuluisset Ecclesiæ. Postea doctorem *Redmannum* conveni, in quo propter insignes virtutes, et eruditionem magnam spem reposui. Ille mihi affirmabat librum de publicis precibus pium fuisse atque Evangelio consonum. Hæc me in multas meditationes coniecerunt. Deinde vnus ex socijs *Reginensis Collegij Oxonij* narrabat mihĩ se audivisse Doctorem *Chedsey* inter amicos dicentem, oportere vt protestantes cedant nobis realem Christi præsentiam

ſentiam in ſacramento nos itidem vt illis cedamus in Tranſubſtantiationis ſententia atque ita covenie- mus. Doctor *Weſton* prolixam orationem habuit de Cæna Domini ſub vtraque ſpecie adminiſtranda. Magiſter *Morgan* narravit mihi, Doctorem *Ware* virum, et vita, et eruditione clariſſimum, affirmaſſe ſibi quod præcipuum ſacrificium Eccleſiæ Dei, fuiſſet ſacrificium gratiarum actionis. Hæc erat eius reſponſio quum quæſiſſem quid pro ſacrificio Miſſæ dici poterat. Eruditiſſimi in hoc regno Epiſcopi eo tempore primatum Papæ, et verbo et ſcriptis refutarunt. Magiſter *Harding* nuper ex *Italia* domum reverſus prolixa et celebri concione tam clare expoſuit, et coloribus ſuis depinxerat fraterculos, et Epiſcopos indoctos, qui in *Tridentino* Concilio in viridibus togis convenerant, vt in me plurimiſq; alijs plurimum imminuerit de opinione, et fiducia quam in generalibus Concilijs habueramus. Hæc et multa alia occaſionem mihi præbuerunt, vt ſcripturas et antiquorum ſcripta inveſtigarem: vnde plurimos et maximos abuſus, et aliquot enormitates vſitatas, et defenſitatas in papatu animadvertere cæperam, et reformationes ex altera parte neceſſarias iudicare. Dum hoc modo progrederer amicorum quorundam ſuaſionibus adductus, ſacerdotium ſuſcepi. Ad quod invitus trahebar: Si Deum offenderim curam ſuſcipiendo antequam doctior, et in religione confirmatior eſſem, veniam à Deo peto. Nec dubito quin in eius conſpectu miſericordiam conſequutus ſim. Antequam ſacerdotium illud intraſſem, concionem habui coram Rege *Edwardo Grenwichi*: Concio illa bonorum virorum approbationem habuit. Dominus Theſaurarius, tunc ſecretarius, obtinuit mihi licenti-

am Regiam per regnum prædicandi, quamdiu Rex *Edwardus* regnaverat, quod tempus deinceps non multum ſuperavit ſpàtium dimidij anni. In concionibus ea tractabam in quibus optimè confirmatus eram, et in quibus Scripturas certas haberem: Miſſam examinavi: Abuſus quantum obſervare tunc potui, erant in nimia reverentia, et craſſiore populi cultu: quia Tranſubſtantiationem non credidi. Veruntamen tandem aliquando Miſſas dixi, paucas aliquot et clanculum. Tum continuo trans mare miſſus fui, vt Domini Epiſcopi *Tunſtalli* librum de Euchariſtia imprimendum curarem, cum alijs duobus aut tribus libris vt noſti, *Antuerpiæ*: vbi per trium annorum ſpatium *Lutetiæ*, *Antuerpiæ*, *Louanij*, nonnullisq; alijs in locis craſſam idololatriam conſpexi. Ea res me à Pontificia religione magis ac magis abduxit: maximè quod viri qui eruditione præſtabant inter Pontificios in Scholis cultum imaginum tollerent, in Eccleſiis intolerando abuſu permitterent. Hic dum ſacras Scripturas, et patrum ſcripta avidius conſulerem, multa obſervavi quæ meum animum à Pontificia Eccleſia abduxerunt. Animadverti in illa Eccleſia ſacræ doctrinæ corruptelas inſignes; in ſacramentis multa contra Scripturas inſtituta. Quædam ſacramenta nuper addita: In ſacramento Cænæ alteram ſpeciem ablatam: Tranſubſtantiationis figmentum inductum, Traditiones Eccleſiæ verbo Dei, et ſacris Scripturis adæquari, pari pietatis affectu ſuſcipiendas. Cultum imaginum in Eccleſiam invectum, in Eccleſia omnia coram populo ignota lingua peragi, maximè me exercuit quæſtio de Antichriſto: quia non tutum videbatur diſcedere ab Eccleſia Pontificia, niſi prius in a-

 nimo

nimo meo illud hæreret, Papam esse Antichristum: quantis hîc conflictationibus exercebar non facilè dicere possum. Posthac domum revocatus rectoriam de *Esington* ab Episcopi collatione suscepi: vbi quum in concionando sedulus esse studuerim, subito mihi magnos gravesq; adversarios excitatos sensi: contra pluralitates, et non residentiam prædicaveram. Clamabant adversarij mei, omnes qui doctrinam illam attulissent, citò hæreticos evasuros. Alijs vehementer displicuit quod prædicarem resipiscentiam et salutem per Christum. Id mihi obijciebant, quod non (sicut tunc fieri mos erat) integras conciones haberem de Transubstantiatione, Purgatorio, aqua benedicta, cultu Imaginum, invocatione Sanctorum, et similibus, quæ ex me nunquam audire poterant. Quantò acrius populus prædicationem meam susceperat, tantò acrius in offensionem et et odium incidi: parva res periculum mihi creavit. Honesta quædam materfamilias quum in puerperij doloribus Deum sæpiùs invocaret, à reliquis matronis graviter fuit reprehensa, quòd non beatam virginem invocâsset. Respondit illa: audivi clarum quendam concionatorem *Gilpinum* nuper è *Gallia* reversum: Si ille admoneat me vt sanctas invocem, consilium de ea re capiam: dixi me ad invocationem Sanctorum non audere quenquam hortari, eos verò qui Dei solius opem in periculis suis implorant ad solidam conscientiæ suæ consolationem, niti mandato divino, et habere firmam promissionem. Hæc res multos mihi inimicos excitavit: Interim cum viris doctis mihi consuetudine coniunctis sæpiùs contuli. Quæsivi quare nulla esset reformatio tot abusuum circa imagines, reliquias, peregrinationes,

venundationes

venundationes Missarum, et Trentalium. Cum multis alijs erroribus, quos tempore Regis *Edwardi* Pontificij non solùm superstitiosas fuisse concesserant; sed et reformationem polliciti sunt, Ecclesiamq; purgandam fatebantur: quod eos libenter facturos dixêrunt, si vnquam autoritas ad ipsos redijsset. Cum interrogassem vbi potissimùm reformatio hæc esset incepturа, cuius rei expectatione libentiùs *Parisijs* redierim: responsum mihi fuit non esse quicquam concedendum populo ignaro. Si fateamur errores aliquos, illi statim clamabunt, alia etiam multa non minus esse reformanda, quam quæ concesserimus: atque ita vlterius semper progredientur, vt nunquam à reformando desistant. Hæc me graviter vulnerârunt, et ad conscientiæ pacem quærendam adegerunt. Posthæc duabus aut tribus concionibus *Novi-Castri* habitis, cæpi conscientiam meam magis perspicuè aperire: vbi contra me duodecim aut tridecim articuli collecti fuerunt, et ad Episcopum missi. Hic adversarij mei ex clero, quos grauiter offenderam, obtinuerunt tandem quod diu expectârant. Non destiterunt donec me Episcopus coram ipsis vocâsset; vt me in sacramenti materia examinaret. Episcopus mihi gratiam, quantā credo ausus fuerat, præstitit. In Transubstantiatione mihi molestus esse noluit: tātū quærebat de reali præsentia. Quod quū ego concesserim liberatus ex eo periculo fui. De reali præsentia non videbar mihi certus et confirmatus. Mysterium ibi latere arbitrabar supra ingenij mei captum: veruntamen conscientia mea me subinde sollicitabat, quod coram illis disertis verbis illud concesserim, quod mihi videbatur dubium. Sed sperabam Deum ignorantiam meam condonaturum, et in tempore maiorem mihi cognitionis

lucem daturum. Hieme proxima moritur Regina *Maria*: Tunc plenius mentem meam aperire cæperam. Anteà enim (nam necessariò mihi verum confitendum est) imbecillitas, ignorantia terrores adversariorum me retinuerunt. Circa Pascha accusatus fui coram Episcopo de multis articulis, et ex *Eboraco*, et ex *Dunelmo*, quæ tamen omnia mihi vlterius non nocuerunt, quam quod Episcopus adversariorum quærimoniis adactus, me ex testamento suo expungeret, et quod vulgares homines et populus offenderetur: quòd dispositionem bonorum Episcopi amiserim, magno me onere levatum libenter intelligebam. Quod autem ad populi favorem spectat, quo magis ad ædificationem prædicatio mea proficere posset, (alias enim favorem popularem nunquam desideravi:) sperabam in tempore per Dei bonitatem illum recuperare. In Autumno venerunt visitatores: Doctor *Sandes Auklandiam* me accersivit, et constituit mihi locum, et tempus concionandi contra Primatum, *Dunelmi*. At ipse pridiè concionem habens, dum penitus vt videbatur tolleret realem præsentiam, teneram conscientiam meam adeò vulneraverat, quod sequenti nocte dormire non potuerim: et mentem meam multa in dubium traxerunt, an proximo die concionem habiturus fuerim. Tandem profectus sum ferè à lecto in suggestum, vbi sive illud fuerat per conscientiæ inquietudinem, sive per somni inopiam, sive quod Deum offenderam quod inquieta conscientia conscenderim, nescio: sed nunquam mihi magis defuit elocutio: et tamen videbar mihi materiam satis luculentam congessisse, gravesqe rationes. Sequente die omnes in Diocesi Presbyteri conveniunt vt sub-

scriberent.

ſcriberent. In vno aut altero articulorum puncto, conſcientia mea non videbatur mihi tam plenè informata, quàm ipſe optaverim. Itaque ſeceſſi paulum, ſperans futurum vt non vocarer. Quum vero Curatus meus ad librum acceſſerat, quem ex ſermone prius cum ipſo habitu, putavi nunquam hæſitaturum. Ille quaſi invitus ad ſubſcribendum ſubtraxit ſe: id effecit vt ego vocarer: liber mihi erat oblatus: vbi protinus ſic mecum cogitabam, conſolatio mihi maxima repoſita eſt in hac religione, quia gloriam Deo, autoritatem verbo Dei exhibet ad ſuperſtitionis et doctrinarum humanarum extirpationem. Tantum hærebat mihi animus in quibuſdam minutis, quæ Deus mihi vt ſpero in tempore revelabit. Si recuſavero, multis aliis autor ero recuſandi, ac proinde curſum verbi Dei impediendi. Itaque ſubſcripſi, et nocte ſequente Doctori *Sandes* proteſtationem miſi de duobus illis punctis quæ me moverant. Ille non offenſus, proteſtationem meam cum humanitate recepit: ſubſcripſit etiam Curatus meus, et die proximo in morbum incidit. Dum vero ego vnà cum viſitatoribus *Kendaliam Lancaſtriamq;* proficiſcerer, ille mortuus eſt ante reditum meum, ex ægritudine vnius ferè ſeptimanæ: Quidam putârunt animum eius ſubſcriptione fuiſſe perculſum: Alii dixerunt infirmitatem illi ex nimia potatione quam fortè intemperantius ſumpſerat proveniſſe. Deus noverat quæ fuerat mortis eius cauſa: temporis progreſſu vt mihi videbar fortior et confirmatior evaſi: veruntamen quod verum eſt fatebor, multas, graveſq; tentationes habui, quæ per multas noctes mihi ſomnum eripuerunt, meque ſemi-vigilantem, ſemi-dormientem, in talia ade-

gerunt somnia, qualia paucos habuisse credo. Natura mea controversias semper fugit. Delectatio mea desideriumq; in eo constitit, vt Christum simpliciter, et sincere prædicarem, et salutem per Christum, vt meipsum in suavissimis promissionibus sacræ Scripturæ solarer, et in precibus ad Deum fundendis. Insatiabilis illa, et nullis aut temperantiæ, aut moderationis metis cohibita avaritia cum superbia et carnis libertate, alijsq; eiusdem cognationis vitijs coniuncta, quæ inter omnes ordines regnant, maximè verò in nobis Presbyteris ac ministris, qui *sal terræ* vt dicimur esse debemus, sæpè mihi somnos excusserunt. Sed rediens, in Deo quiescebam: quanto magis hominum iniquitas abundat, tantò gloriosior apparebit Deus purgando, sanctificando, et servando populum electum in medio generationis pravæ. Anxius semper fui sive in subscriptionibus, sive in iuramentis ne laqueis tenerer: Illud satis esse videtur, et satis esse debet Ecclesiæ præfectis, vt omnes in Scripturis, et articulis fidei quiescant. In alijs sicut Scripturis consona sunt: quia sacra Scriptura locum, et autoritatem eminentem habere debet, supra omnia omnium hominum scripta. Memini quando ad ordines suscipiendos proficiscerer ad Episcopum *Oxoniensem*, Capellanum Episcopi iuramentum nobis ministrasse, vt probaremus ordinationes editas, et postea edendas. De quo iuramento, quum altius meditaremur, quid esset nos obligare ordinationibus futuris, de quibus nihil potuimus intelligere: hæc non me solum anxium reddiderunt, sed novem decemve alios, qui mecum iuraverant, homines multò me doctiores turbarunt. Ego quod me attinet mecum statuebam, nullis scriptis iuramentum

præstare

præstare nisi cum exceptione quatenus sunt verbo Dei consona. Quam mihi mentem anxiam fecerit, quod iuramentum exigeretur in rebus dubijs, alio scripto aperui propter conscientiæ tranquillitatem. Atque hoc verè affirmare possum, postquam hanc viam ingressus fuerim, vt infirmitates meas scripto aperirem, non metuens si quis eas noverit, modo vel in meam vel aliorum profectum cederet, multimodam inveni pacem et conscientiæ tranquillitatem; et quotidiè magis ædificor et confirmor Scripturas legendo. Et in hac re Deum laudo, quod quando maximè anxius et infirmus videbar, fides mea in Dei misericordijs tam firma, vt credo, fuerit, vt si vel eo ipso momento morerer, fiduciam tamen *habui et habeo, quod anxietates illæ salutem meam non impedirent. Teneo *Pauli* sententiam illam, *misericordiam consequutus sum, ignorans feci*; et aliam *Iobi*, *si me dominus occidat, in eum sperabo*. Sæpissimè tamen misericordiam Domini imploravi pro istis offensionibus, infirmitatibus, ignorantijs, alijsq; omnibus, idq; perpetuò faciam quamdiu in hoc mundo vixero. Nobis omnibus misericors sit Deus.

* *credo.* [*habuerim et habeam*]

Hactenus *Gilpinus*, vides Lector *Gilpini* sinceritatem: Nihil de suis virtutibus loquitur, sed de infirmitatibus suis agnoscendis, et enumerandis totus est. Nasutuli fortè ridebunt hominis simplicitatem: Ego Apostolicum Spiritum suspicio, qui beati *Pauli* exemplo de se gloriari non audet, sed in infirmitatibus suis gloriatur, vt in ipso habitet Christus: veruntamen vtcunq; ille totus sit in prædicandis infirmitatibus suis, virtutesq; suas studio suppresserit: illud tamen constat, bis eum fuisse accusatum temporibus *Marianis* ab inimicis apud *Tunstallum* Episcopum.

Tunstallus Episcopus qui a sanguine fundendo abhorrebat contra varias adversariorum accusationes præsidium dulce *Gilpino* fuit. Tandem accusatus est apud *Bonnerum Londinensem* Episcopum. Is nuntium paratum esse iubet, qui *Gilpinum* apprehendat. *Gilpinus* periculum imminens vidit, (audierat enim nuntiũ expeditum qui ipsum comprehendat) præsidium illud quod prius in *Tunstalli* clementia expertus erat, iã sublatũ sentiens, sanctam animam Martyrio parabat, Mandat *Gulielmo Airio* domus dispensatori, vt tunicam ei oblongam paret, quò honestiùs ad palum procederet. Sed inexpectato Reginæ *Mariæ* mors ab eo periculo hominem liberavit. Post editum Concilium *Tridentinum*, quum sermo fortè inter *Gilpinum* et *Thomam Leverium* incidisset, de Concilio illo, quæsivissetque *Leverius* quid de Concilio illo sensisset *Gilpinus*. Patres inquit *Tridentini* pessimè consuluerunt Ecclesiæ. Nam quod ante liberum fuerat, iam non liberum relinquunt. Memini *Tunstallum* Episcopum sæpiùs narrâsse *Innocentium* tertium inconsultius fecisse, quod transubstantiationis opinionem articulum fidei fecisset. Quum anteà liberum fuisset vel sic vel aliter sentire. Episcopus dicebat se non dubitare quin si ipse tum temporis adesset in concilio, potuisse Romano Pontifici persuadere vt ab eo negotio desisteret. Quod ille de Transubstantiatione iudicavit, idem iudicium esse potest de vniverso papismo post editum Concilium *Tridentinum*. Nam quod anteà liberum fuit, iam non liberum relinquũt. Itaque patrum nostrorum quamvis multa ignorantia oppressorum tempora fæliciora fuisse puto, quam sæcula insequentia esse possunt apud Pontificios. Quia iam

iam in Concilio *Tridentino* multa veteris Ecclesiæ instituta mutârunt: Nam quod regulæ fidei partem in Traditionibus posuerint, id in Ecclesia ante factum nunquam fuit. Multa in articulis de iustificatione, de Sacramentis quæ prius in Ecclesia doceri permittebantur, iam non permittuntur. Ex his *Tridentini* Patres aliis Ecclesiis necessitatem seperandi se ab Ecclesia Romana imponunt: in quo mihi non benè ab illis consultum videtur. Nam Ecclesia in dissidia et partes distrahitur: et quod prius in dubiis liberum fuit, id omne *Tridentini* Patres sustulerunt; et partem duriorem sibi sumpserunt.

Ex Pontificiis erant nonnulli qui quum *Gilpinum* à Pontificia religione quam in iuventutis ignorantia primum coluerat, iam inversum intelligerent: multa movebant vt si fieri posset, revocarent. Inter eos erat quidam claræ familiæ *Thomas Gelthrop Gilpini* cognatus: Hic ad *Gilpinum* literas misit, in quibus eum admonuit de religione avita retinenda. In ijs literis hæc inter alia *Gelthropus* inseruit: fama tua magna est, et *Londini*, et in omnibus locis. Ego in ista sum opinione, te his temporibus vel magnum bonum præstiturum si ecclesiæ adhæreas, vel quod Deus avertat maius malum in ecclesia excitabis, quam *Arrius* excitaverat. Quod peccatum abundet, non est Missa, non sunt matutinæ in causa, sed perniciosa doctrina, vitaq; impura et cleri et aliorum. Iam Communionem reformarunt, et librum reformatæ liturgiæ ediderunt. Sed hæc reformatio malum non sustulit, quia videmus populum multò quam prius in peius ruere. Hæc reperi inter *Gilpini* chartulas plura expiscari non potui, adeo erant improbè corrosa plurima. Ad has literas

ras reperta est integra responsio *Gilpini*. Literæ inscriptionem habent: Cognato suo *Thomæ Gelthrop*: et sic se habent.

GRatiam et pacem. Longiores tuæ literæ allatæ mihi sunt, quum parum otij haberem ad respondendum, sicuti is affirmare potest, qui has ad te reportat. Curandum tamen putabam ne ad te rediret sine responso: quanquam conclusio literarum tuarum scribendi parum solatij mihi tulit. Quis enim scribendi laborem suscipiet, quum certum apud te firmatumq; sit, sicut affirmas, nullis argumentis à suscepta opinione abiturum. Non potuit non molestissimum esse Prophetæ *Ieremiæ*, quum ille clamaret ad populum; *audite verbum Domini*: vt illi interim cum dura cervice responderent: *non audiemus*. Sed permittamus hæc divinæ operationi, quæ cor tuum mollire potest, et aures aperire *surdi serpentis obturantis aures suas, &c.* Sæculum anteactum respicis benè illud si etiam ad sæcula Patriarcharum, Prophetarum, Christi, Apostolorum, aliorumq; Sanctorum respicias: quos si sine præiudicio occecatæ affectionis consulas, abducent te procul à cæcitate, ab errore, merito dixerim à profunda idololatria quæ repserat in Ecclesiam dum dormirent homines. Quod te monasteriorum ruina moveat, doleo te in hâc re cæcutire. Plurimi enim religionis vestræ fassi sunt illa diutius stare non potuisse, quia clamor eorum vt *Sodomorum* venit ad aures Dei. *Sodomitica* illa vitia manifestiora erant, quàm vt celari possent, non potuit istos diutius ferre Deus. Quod si ad animum tuum revoces, quam inimici fuerint isti verbi Dei ministerio, sacrilegio suo

tollentes alimoniam ministris verbi constitutam, in plurimis regionibus vix vnam rectoriā non exspoliatam relinquentes, facilè estimares istos diu stare ac florere non potuisse: fructus doctrinæ *Lutheri*, totiusq; verbi Dei verè annuntiati, hic est: vt Deus spiritu oris sui interficiat impium. Quod dicis accedentem ad Deum oportet credere, vtinam illud recte considerares, fidem et religionem nunquam posse pacem ac requiem invenire, nisi in sacro Dei verbo. Fides ex auditu, auditus per verbum Dei. Ita fit vt si quis credat in Bullas, Indulgentias, Imagines, aliaq; plurima vana hominum instituta, veram fidem habere non possit. Ista omnia evannescunt vbicunq; Dei verbum vim atque autoritatem habeat. Requies illa quam in Romana invenire te dicis Ecclesia, (Catholica scilicet vestra) si non maiorem adhibeas curam, sine dubio in extrema necessitate te fallet. Dicis te in ea religione nihil malignum contra Evangelium invenire. Sed si penitus introspicias, videre potes in ea religione verbum Dei reiectum, legendas aureas, et festivilia, cum Bullis, Indulgentijs, multisq; eius generis vt plurimum verbi Divini loco obstrusa. Sed hic campus spaciosus est, et ocium deest. Spero me opportunitatem nacturum, vt de his rebus fusius ad te scribam. Deus oculos tuos aperiat, vt videas *abominationes Ciuitatis illius, quæ super septem montes ædificata est*: *Apoc*: 17. Vide *Hieronymum* in eum locum. Si in Ecclesia illa Sacramenta corrupta sint, num tu gratiam Dei reijcies, quum servorum suorum oculos aperiat vt corruptelas illas repurgent. Cave de illa S. *Iohannis* tremenda sententia: *qui sordidus est, sordescat adhuc.* Dicis si incipias ex alio poculo bibere, &c. Planè oblitus quod

 in

in Romana Ecclesia, tu cæteriq; omnes Laici penitus à poculo exclusi sitis, contra manifestum Dei mandatum, *bibite ex hoc omnes*. Tantum Cænæ abusum cum plurimis alijs doctissimi *Louanienses* non potuerunt defendere. Si nos hæreticos vocetis, fugiatisq; quod tam magnis abusionibus, superstitionibus, erroribus valedixerimus, vt ad purum et sacrum Dei verbum, sacras Christi institutiones accederemus: appellare possumus à præiudicijs sine charitate conceptis, et cum Sancto *Paulo* dicere possumus, *mihi pro minimo est vt à vobis iudicer, Dominus est qui iudicat me.* Sed periculosum esse dicis nostras audire conciones. Ita dixerunt S. *Stephani persecutores*, *Act*. 7: auresq; suas occluserunt. Sic dixit *Amasias* de Propheta *Amos*: *Amos*. 7: *Non poterit terra sustinere omnes sermones eius*. Similes istis sunt quos *Dauid* assimulat *aspidi, surdæ, obturanti aures*, *Psal*: 58. Quales multi füerunt Apostolorum sæculo, quibus *cælatum erat Euangelium, in quibus Deus huius sæculi excæcavit mentes Infidelium, vt non fulgeat illis Lux Euangelij, &c.*

De fulminibus illis Romanis nihil est quod metuamus: terriculamenta illa quæ ad pueros terrendos fabricantur, non sunt metuenda hominibus provectis: *Erasmus* vocat ea *bruta fulmina, &c.* Si in Papa et Cardinalibus qui nos tanta acerbitate execrantur, vel similitudo aliqua fuisset S. *Petri*, et S. *Pauli*; si Sanctorum illorum fervens charitas ad Christi gregem extaret, accurataq; diligentia dies noctesq; pascendi, vnà cum alijs virtutibus Apostolicis. Tunc metuendæ erant illorum minæ: sed humilitatem *Petri* in *Luciferi* superbiam converterunt: paupertatem, assiduosq; labores Apostolorum, in *Crasi* divitias, otium et luxum

Sardanapali.

Sardanapali. Deniq; quæ conventio lucis cum tenebris, &c. Promisit Deus *Malach*: 2. *Benedictiones illorum in maledictiones conuertere, qui ponunt, &c.* Vide *Hieronymum Esaia*: 3. *Qui beatos vos dicunt, seducunt vos, &c.* Quot hominum millia seducuntur ab Indulgentijs, quæ ad multa annorum millia excrescunt, si pretium excrescat? Quomodò fratres hospitalis S. *Iohannis* licentias concesserant illis qui sibi violentas manus intulerint, vt liceat illis frui ceterorum Christianorum sepultura, cum multis huiusmodi adulatorijs figmentis, videt mundus et ingemit: De Aviæ tuæ vita nihil nisi honestum audivi. Sed credo illam fuisse superstitiosam. Si te domi secum illa retinuerit ex tenera et naturali affectione tantùm, et non vt ab Evangelio arceret, veniam postulabo opinionis non rectæ. Multi tamen putant illam avunculosq; tuos suduxisse à te sororibusq; tuis magnam portionis relictæ partem. Sed transeant hęc: quia pro te nihil efficere potui, nec adhuc effecerim: pecuniam illam mihi legatam, sorori tuæ si placet, etiam cum additamento reponam, quia illa mihi videtur magis indigere. Ad Ecclesiam Catholicam quod attinet, Deus mihi testis est, totum cordis mei desiderium esse, et certam fiduciam, eius Ecclesię membrum me moriturum. Quod si ex pomposa specie Ecclesiæ Romanæ eo adducar vt probem omnes illas intollerandas abusiones, superstitiones, et idololatrias, quæ Deum honore suo tam multis modis exspoliant, non crederem me membrum esse Iesu Christi. Si nullam sacræ Scripturæ interpretationem probetis nisi quæ Roma proficiscatur, potestis facile quicquid placuerit affirmare. Nihil est tam absurdum, tam æterni Dei veritati contrarium, quod

non impuris glossematis torqueri possit, vt causæ perditæ videatur inservire: cum huiusmodi hominibus nulla est instituenda disputatio. Quod de *Arrio* infers cum reliquis eius generis, nihil est ad propositum. Omnes enim Scripturæ Prophetarum, vna cum alijs manifestis Scripturis ad quas in huiusmodi dubijs confugere debemus, illisq; acquiescere *Arrium* perspicuè confundunt, cæterosque eius participes. Consubstantialitas, quod *Græci* ὁμοούσιον dicunt, plurimis evidentibus Scripturæ testimonijs confirmatur. At non ita Transubstantiatio; quæ *Scoti*, *Occami*, *Bielis*, omniumq; Scholasticorum Theologorum ita vexaverat cerebra, vt sæpe numerò nesciant, quid potissimum dicant, quò absurditates amoliantur quæ inde oriuntur. Itaque constat esse commentum sine aliquo Scripturæ fundamento. Ita vt *Scotus* (quod et Episcopus *Tunstallus* sæpè numerò ingenuè fatebatur,) existimarit, multo melius faciliusq; potuisse Ecclesiam vti commodiore interpretatione verborum in sacra Cæna reverenter cum antiquis Patribus de sacra Cæna loquendum iudicavit Episcopus, et Transubstantiationis opinionem mittendam esse. Illud etiam idem *Tunstallus* et scriptis et sermonibus affirmare solebat, *Innocentium* tertium nescisse quid ageret, quando Transubstantiationem inter articulos fidei posuerit: dicebatq; *Innocentiū* doctis circa se hominibus caruisse: adeò equidē inquit *Tunstallus*, si ipse fuissem ei à Consilio, non dubito me potuisse Pontificē ab eo Consilio retraxisse. Quando Magister *Chedsey* dixerat Catholicos cedere oportere in articulo Transubstantiationis, ego non audivi ipsum loquentem, sed qui audiverat mihi narrabat. Quod autem de eius, aliorumq; incarceratione

cerationc ſcribis: equidem indico (quod preſentem hanc vitam attinet) quietiſſimam vivendi rationem illis obtigiſſe. Nec puto maiorem vitæ quietem eligi poſſe, ſi non conſcientiæ morſus illis moleſtiam faciat, quia cauſam ſuſtinent non bonam, ſed ſuper arenam fundatam. Quod ſi vis homines connivere opportere ad tot Romanorum Pontificum ſupra triginta vitas abominabiles et planè beſtiales: potes et Chriſtum etiam reprehendere quod palam aperuit pernicioſas enormitates et *Phariſæorum* (qui tum ſancti ſcilicet patres habebantur,) atque etiam Patrum eorum tunc mortuorum: reprehendite etiam *Eſaiam*, qui non vult malos dici bonos, denuncians maledictum eum qui ſanctum appellat eum qui non eſt ſanctus. Reprehendite S. *Bernardum* qui vocat eos *miniſtros Antichriſti.* Nos meritò excuſant ea, quæ alij viri pij ſcripſerunt in hanc ſententiam. Reprehendit apertè ea de quibus fatetur turpe eſſe dicere. *Non operta revelo*, inquit, *ſed aperta redarguo.* Ad quod etiam divino mandato ſumus obligati, *Eſaiæ* 58. 1. *Oſtende populo meo ſcelera eorum.* Quòd dicis quinque Sacramenta apud nos eſſe reprobata; non rectè reprobata dicis: nos enim reverenter eis vtimur ſecundum Dei verbum, adeoq; nec nomen Sacramentis tollimus, ſicut eſt Sacramentum generaliter dictum. Sicut erat Lotio pedum, et multa alia quæ nomen Sacramenti in genere retinere poſſunt, vt et apud Patres retinent. Verum antiqui Patres, et Scholaſtici nonnulli affirmant Baptiſmum, et Euchariſtiam propriè tantum dici Sacramenta: *Beſſarionis* etiam teſtimonium eſt; hæc duo ſola Sacramenta in Evangelijs manifeſtè tradita legimus. Miror te verba S. *Pauli* ad eum ſenſum torque-

re,

re, vt ex ijs verbis omnes in Missa ceremonæ stabiliantur. Quum non ignores earum plurimã partem additam multis posteà sæculis ab Episcopis Romanis. Legimus etiã Apostolos cũ verbis Evangelij, et oratione dominica consecrasse. Prætereà S. *Paulus* iã tũ ordinaverat, vt populus nõ solũ mãducâret panẽ cũ ministro, (sicut verba eius manifestè declarant:) verum etiam ex poculo biberent vides istos penitùs abstulisse Ecclesiæ ordinationem illam Christi et Apostolorum. Qua authoritate hoc factum sit ipsi viderint. Autoritatem illam ego nunquam legendo cognoscere potui. Contrarium invenio nempe omnes omnino homines, prohibitos esse, ne quid de verbo ac voluntate Dei mutent in sacris scriptutis tradita. Dicis Scripturas probare otationem pro mortuis, et hoc te benè scire. S. *Hieronymus* dicit librum *Machabæorum*, ad mores non ad stabiliendum dogma valere. S. *Augustinum* dicis in multis locis dubitasse vtrum fuerit purgatorium, Id si sit dubitabile, non est obtrudendum tanquam articulus fidi, sed relinquendum vt liberum. *Nam fides est substantia &c. Heb,* 11.1. *fides non flactuare debet*, inquit S. *Iacobus. Roffensis* de purgatorio scribit: *Apud priscos vel nulla, vel quam rarissima fiebat mentio.* Et quamdiu nulla erat de purgatorio cura, nemo quæsivit indulgentias. Atque ita innumerabilia illa ex indulgentijs lucra nunquam nota fuerant priusquam purgatorium fuisset inventum. Quid iam dicemus ex illis Pauli verbis nobis innui, *Existimantes quæstum pietatem*, si hoc non fit? Hæc me creatura paverat, et adhuc pascit multos pigros ventres, qui verbum Dei strenuè abigunt quantum possunt ne pereant porci! Tandem tamen prævalebit veritas vtcunque illi coniuraverint.

Quod

Quod addis de invocatione Sanctorum: *S. Augustinus* hortatur nos Scripturis potius quàm suis, aut aliorum scriptis adhærescere: nec ipsius scriptis acquiescere sine Scripturarum autoritate. Et certè mea in conscientia hoc sedet, nihil esse ex ijs omnibus quæ in controversiam vocantur, quod magis evidentibus Scripturæ testimonijs demonstretur; quàm quòd solus Deus sit invocandus: et *per vnum Mediatorem, nempe Iesum Christum, Rom.* 10. 14. *Quomodo inuocabunt in quem non crediderunt?* In solum Deum credendum, ergo solùs invocandus. Distinctio illa de Invocatione et Advocatione, vt si non invocationem Sanctorum, saltem eorum Advocationem probes: inutilis est, quia sicut Christum spoliant honore suo, qui alium Mediatorem quærunt, sic non minus Christo iniurij sunt, qui alium Advocatum quærunt, quia *Christum habemus Aduocatum apud Patrem*, 1 *Ioh.* 2. 1. Et *Esaia* 63: affirmat quod *Abraham ignoret nos*. Equidem credo *Abrahamum patrem credentium* non minus esse sanctum quàm alium quemcunq; ex Sanctis in Cœlo. Dicis te credere Communionem Sanctorum, quod et omnes credimus. At subinfers te non intelligere quomodo communio Sanctorum esse possit, si non Sancti defuncti orent pro nobis, et nos advocemus illos in subsidium. Atqui Ecclesia Dei longè aliter intelligit Communionem Sanctorum. Nam ex vsu communi loquendi sacræ Scripturæ Sancti intelliguntur non defuncti in cœlis, sed viventes in terris. Nec ferè per vniversam Scripturam veteris et novi Testamenti, Sancti nomen homini additum reperies, quin vt eo nomine intelligatur Sanctus in terris vivens. Aliquando expressius loquitur Scriptura, *Psal.* 16. 3. *Sanctis qui sunt*

in terra, &c. Omnis voluntas mea in eis. Si quis habuit vel habere potuit, Communionem cum Sanctis in cœlo, *David* certè habuit. Hic autem Communionem quam novit, explicat, hoc est Communionem Sanctorum in terris. S. *Iohannes* sic hanc rem exponit, 1 *Ioh.* 1.3. *Quod vidimus et audiuimus annuntiamus vobis, vt et vos Communionem habeatis nobiscum, et Communio nostra sit cum Deo, et Filio eius Iesu Christo.*

1 Omnis Christi Ecclesia Communionem habet cum Ecclesia Apostolica, *vt vos nobiscum Communionem habeatis.*

2 Consistet hæc Communio Sanctorum in prædicatiōne verbi, in variorum donorum communicatione ad Ecclesiæ ædificationem in publicis et privatis precibus.

3 *In precibus* autem *fundendis Communionem habemus cum Patre et Filio, vel cum Patre per Filium.* Nulla est hîc defunctorum Sanctorum mentio vel ratio habita. Hæc communio ex verbis sacræ Scripturæ non vltra progreditur, quàm ad Ecclesiam in terris. Qui vltra quærunt ambulant in tenebris. Sancti defuncti non vocantur in Scripturis Sancti simpliciter, sed Ecclesia primogenitorum in cœlis, et *Spiritus iustorum consummatorum, Heb:* 12. 23. Erit nobis cum illis communio post hoc sæculū, sed in hoc sæculo qui quærunt hanc communionem, vel è sacris literis proferant quod dicunt: vel audiant illam Domini sententiam: *Frustra me colitis, docentes doctrinas mandata hominum, Matth.* 15. 9. Fateor si vsum nostri sæculi, aut aliquot superiorum sæculorum respicias, Sanctos vocari defunctos: sed non huius aut illius sæculi consuetudo, sed sacræ Scripturæ regula nobis sequenda

quenda proponitur. Sed quid de hac re certamus? Qui pro Invocatione Sanctorum tantopere decertant, concedent nobis liberum esse: scilicet tutissimum est accedere ad fontem misericordiæ relictis rivulis. Nec te moveant illi qui dicunt Deo nihil eos detrahere qui orationes suas ad Sanctos dirigunt. Nemo enim magis Deo detrahere potest, quàm qui cultum vni Deo debitum creaturæ transfert. Nam invocatio est pars cultus divini; hunc cultum nullæ creaturæ communicat, qui *gloriam suam non communicat alteri.* Quod attinet ad argumenta illa tua, de Imaginibus, de Ieiunio: (quod quidem ieiunium absit, vt vel ego, vel quispiam neget: Imò potius ad illud omnes exhortamur: superstitionem tantummodo pravasq; opiniones subiatas cupimus.) Cum alijs illis argumentis de reliquijs, exorcismis, in spiritibus scilicet immundis eijciendis, quod quum ad idololatriam ducit, *Pseudo-Prophetæ* signum est, *Deut.* 13. Ad hæc quamvis omnium facillimè responderi possit, quia tamen otium nunc mihi desit, vtpote negotiorum cumulis onerato, quum iam mihi desit Curatus, et parochiam latissimam habeam ad visitandam, et tenue sit corpusculum citò præ lassitudine languens, laboribusq; multis attritum: his igitur omnibus de causis responsionem in aliud tempus differendam censui. Si cogitas te nolle *Houghtonam* accedere die Dominico, ne sis parochianis offendiculum: (qua in re non reprehendas me si de parochianis meis maximam sollicitudinem geram, pro ratione magni oneris mihi impositi: constat enim Prophetarum temporibus, sæculisq; subsequentibus omnibus, vulgus pronius fuisse ad superstitiones: et malum facilius crescit et longius

 gius

gius serpsit vno die, quam bona præcepta per mensem integrum.) Proinde illo die Dominico excepto, (nisi fortè in chorum accessurus, quod meo iudicio recusare non debes:) si post diem Dominicum finitum protinus accedas, discedasq; post mediam diei Saturni, hospes mihi gratus eris. Itaque illa quam prætendis excusatio, accessũ tuũ non debet impedire. Postrema conclusio tua quàvis sicut iam dixi spé fiduciamq; omnem tollere potest ei, qui sit tecum collaturus, non tamen ego cessabo de conversione tua meliora sperare, quàm tu videris de teipso sperare. *S. Paulo* propositum firmum fuit aliquandiu, vt *Pharisæus* moreretur, et Christianorum persecutor: Deus tamen ei et potentiæ, et misericordiæ thesauros servaverat, quo illum ordinaret vt prædicaret gloriosum illud nomen, quod ante fuerat persecutus. Commendo te omnipotentis Dei bonitati, quæ te spiritu scientiæ ducat in omnem veritatem. Vale *Houghtonæ* 14. *Octobris*. 1580. Avunculus amantissimus, *Bernardus Gilpinus*.

Quamdiu *Pilkintonus* Episcopus vixerat, iucundissimam cum eo consuetudinem retinuit *Gilpinus*. Mortuo *Pilkintono* successit *Richardus Barnes*: Is in *Gilpinum* infensior videbatur. Hæc res paulo altius repetenda est. *Gilpinus Oxonium* subinde proficisci solebat, maximè, quum iunior esset, et sustinendis itineribus idoneus. Accidit forte dum *Oxonium* iret, vt puerum per viam cerneret nunc ambulantem, nunc cursitantem. Rogat quis esset, vnde, et quò proficisceretur? Respondit ille se ex *wallia* profectum, *Oxonium* discendi causa petere. *Gilpinus* puerum examinat, invenitq; in Latinis literis promptum, in Græcis non

ignarum,

ignarum. Num ergo placet, inquit *Gilpinus*, mecum proficisci? Ego tui curam habebo. Assensit ille. Puerum ergo primùm *Oxonium* tulit, deinde *Houghtonam*, vbi in Græcis, et Hebraicis literis egregiè profecit. Tandem ad Academiam *Cantabrigiensem* misit. Hic est *Hugo* ille *Broughtonus* in Græcis, et Hebraicis literis capessendis promptissimus, sed homo levissimus. Nam senescente *Gilpino* vtrum sacerdotio *Gilpini* inhians, an ex alia causa ipse *Gilpino* apud *Dunelmensem* Episcopum molestias, et offensiones creâsse dicitur: ita vt Episcopus in *Gilpinum* occasiones aucupasse videretur. Dum in Episcopo animi hæc abalienatio nasceretur mittit ad *Gilpinum*, eumq; monuit vt in visitatione loco et tempore constitutis concionem habeat. *Gilpinus* iam paratus erat ad consuetum iter boreale, nempe ad *Tindalenses*, et *Riddesdalenses*: itaque ad Episcopum expedit famulū suū, qui apud Episcopum se excuset, et rationem itineris propositi doceret: oretq; Episcopum, vt alium in visitatione concioni accommodet; multos esse qui in visitatione concionari velint, at apud istos limitaneos nullum esse qui officium illud suppleat, si ab ipso negligatur: se paratum futurum quocunq; alio tempore voluerit ad officium præstandum. Famulus profectus ad Episcopum, redit ad *Gilpinum*: quærit ab eo *Gilpinus*, num excusationem suam ad Episcopum detulisset. Detuli inquit ille. Et *Gilpinus*, quid ergo respondit Episcopus? Famulus retulit, nihil Episcopum respondisse, sed tacuisse. At qui tacet, inquit *Gilpinus*, consentire videtur. Itaque *Gilpinus* in suscepto itinere pergit. Id vbi primùm resciverat Episcopus, *Gilpinum* continuò suspendit ab omni munere Ecclesiastico, *Gilpinus* reversus reperit

se suspensum quod minime excogitarat, rem patienter tulit. Episcopus de *Gilpini* reditu certior factus, protinus ad eum mittit, monuitq; vt ipsum vnà cum reliquo clero *Cestriæ* conveniat. *Gilpinus Cestriam* profectus, invenit Episcopum cum multis ex clero. Omnes in Ecclesiam sunt iussi convenire. Erat cum Episcopo Cancellarius *Iohannes Barnes* Episcopi frater, homo flagitiosus in libidinem, an ad turpe lucrum propensior incertum: is multorum in Dioicesi flagitiorum inspector esse debebat, autor erat: sordidi homines nummis impunitatem redimebant: Episcopus passim malè audiebat. Quum iam omnes convenissent, Episcopus *Gilpinum* ad se vocat: hodie, inquit, oportet te concionem habere. *Gilpinus* se excusat: non, inquit, paratus veni, et suspensus sum. At ego te à suspensione liberare possum, inquit Episcopus, et libero. *Gilpinus* respondit se non audere imparatum ascendere. At novimus, inquit Episcopus, te nunquam imparatum esse; id enim ex vsu concionandi iam consequutus es, vt et subitò id præstare possis, si volueris. *Gilpinus* pertinaciter hæret in proposito, non ita Deum tentandum respondit: satis sibi esse, si ex iusta meditatione aliquid præstare possit. Episcopus protinus vt ascendas, ego te iubeo, inquit, sub intuitu canonicæ obedientiæ. *Gilpinus* paulisper moratus; age, inquit, quum aliter fieri non possit, fiat quod iubet dominatio vestra: et post aliquam moram *Gilpinus* concionem inchoat. Inter concionandum prospexit quosdam non solito more expeditos, qui scriptis excipiebant ea quæ *Gilpinus* protulerat: Pergit ille in concione donec ad exhortationem, et vitiorum reprehensionem pervènerat, Dilabitur tandem ad illa vitia reprehendenda

prehendenda quæ in illa Dioicesi regnabant, et in ore omnium erant: atque hoc loco, inquit, Reverende Pater, sermo meus ad paternitatem vestram est convertendus: Deus paternitatē vestrā ad huius Dioicesis curā extulit: ē Deus administrationis vestræ rationem exposcit; eorum omnium quæ tam inordinatè gesta sunt in hac ecclesia a Paternitate vestra expectatur emendatio, exigitur ratio. *Et* ne forte quum tanta flagitia perpetrata esse constet, respondeat dominatio vestra hæc non nescisse, nec ad vestram noticiam hæc fuisse perlata: (hæc verba *Gilpinus* dixerat, quia intelligebat hanc fuisse vsitatam episcopi responsionem: quum homines quererentur de mala Cancellarij administratione; solebat dicere episcopus illa ad suam noticiam non pervenisse: quæ facta sunt infecta fieri non posse: melius in posterum se provisurum, si quæ ad noticiam suam pervenerint.) *En*, inquit *Gilpinus*, ego hęc ad noticiam vestram produco: ne dixerit dominatio vestra aliorum vitio hęc mala perpetrata, non vestro consilio, nam vestrum est quicquid sive feceritis, sive ab alijs factum dissimulando permiseritis: itaq; coram Deo, et Angelis, et hominibus, ego Paternitatem tuam horum omnium malorum autorem denuntio: ego etiam in illo stricti iudicij die testis adero hęc omnia ad vestram noticiam pervenisse per me: testes aderunt omnes qui hic me loquentem audiunt. Dum hæc *Gilpinus* intonaret, amicos suos in magnum timorem et anxietatem coniecit: itaque quum finem dicendi fecisset, conveniunt eum amici, et cum lachrimis dixêrunt, tandem habet episcopus quod diu quæsiverat: tu telum contra te porrexisti in ipsius manus: si prius sine causa offensus fuerat, quid faciet is qui iam

irritatus

irritatus iure suo, vel iuris specie vtetur ad nocendum? Quibus *Gilpinus* respondit, nolite timere; Deus nos omnes gubernat: dum veritas propagetur, et Deus glorificetur, de me fiat voluntas Dei. Post concionem omnes ad prandium convenerant: omnes de *Gilpino* metuebant aliquod malum ab Episcopo, taciti q; eventum rei expectabant: Post prandium *Gilpinus* ad episcopum accedit, vt episco salutato, et valedicto domum redeat. Non ita fiet, inquit episcopus; nam ego te domum tuam perducam: ergo domum redit *Gilpinus* in episcopi comitatu. Quum iam *Gilpini* ædes intrassent, et ad conclave penetrassent, episcopus subitò arrepta *Gilpini* dextra, hæc habuit verba: Pater *Gilpine*, agnosco digniorem te esse qui sis episcopus *Dunelmensis*, quàm me dignum qui sim rector huius ecclesiæ tuæ: preteritarum offensionum veniam postulo; da veniam Pater: scio quòd pullos quosdam educaveris immorigeros, qui contra matrem calcitrant: sed quoad ego vixero Episcopus *Dunelmensis*, securus esto, nemo tibi molestus erit. Amici *Gilpini*, hoc est omnes boni exultare ceperunt, et gratias Deo agere, et potentem Dei manum agnoscere quod episcopus ei infensus ita divina potentia correctus fuerit, vt quod in eius contumeliā, imò excogitaverat, cederet ei in honorē. *Gilpinus* intereà vberrimū pietatis suæ fructū tulit

Postquam senectus ei ingravescere cæperat, erat in oppido *Noui-Castri Genisonus* qui fratris filium è transmarinis regionibus redeuntem susceperat: *Genisonus* vehementer dolebat de fratris filio quem Iesuitam factum intellexerat, eumq; ad *Gilpinum* misit orans vt iuvenis curam habeat, eumq; a pravis et perniciosis opinionibus si fieri possit, reducat. *Gilpinus* postquam

sæpius

sæpius cum eo contulisset invenit hominem abiecta humilitate, insolentissimè superbientem, audacia atque impudentia armatum novis atque inauditis glossematis sacras scripturas corrumpentem. Scripsit *Gilpinus* ad *Genisonum* avunculum iuvenem illum audacissimum venisse ad se non vt disceret, sed vt doceret. Homo inquit magnificum nescio quid de se ipso sentiens sperabat etiam me hac ætate ingravescentem ad absurda quædam agnoscenda allicere. Video *Iesuitas* novas invenisse scripturarum expositiones antea nunquam auditas. Abiecta omni reverentia, audacia grassantur. Audent probare invocationem sanctorum ex *Abrahamo*, *Isaco*, *Iacobo*. Iste pertinaciter tenet Ecclesiam Romanam nulla in re errasse. Errores maximè horrendos de indulgentijs, miraculis falsatis, falsatis reliquijs peregrinationibus, imaginum cultu, de reliquis eius generis hæc omnia iste homo mirificus reperit in *Evangelio*. Omniaque hæc bona esse et sancta contendit. Ego cum tam horrido hominum genere, qui os suum in cælum aperiunt (nam quid est os in cœlum aperire, si non hoc sit sacras Scripturas tam violenter, tam coutnmeliosè tractare?) cum tàm horridis ingenijs, nihil mihi negotij amplius esse volo: excogitarunt et quotidiē excogitant horrendā glossemata, quæ nec in Romana ecclesia anteà fuerunt audita. Hunc igitur tanquam morbidum pecus ne gregem inficiat missum facio.

Postquam tenue corpusculum varijs laboribus confecerit tandem mortem præsentiens pauperes convocari iubet, ad quos orationem habuit, eisq; valedixit. Deinde et alios. Ægritudinem contraxit, propè finem Februarij, post varias exhortationes ad Scholares, ad

famulos suos, aliosq; tandem placide in Domino obdormivit *Martij* 4. 1583. *Anno* ætatis suæ 66.

Corpore fuit procero, et macilento, naso aquilino ...stitus erat pretij paulò vilioris. Fulgentes vestes om...ò fugiebat. In ijs quæ ad corpus proprium pertinent, partissimus erat et antiquam austeritatem retinebat. In ijs quæ ad aliorum bonum cederent munificẽtissimus erat, maximè in pauperes et Scholasticos. Ianuam apertam esse voluit pauperibus et peregrinis. Domi suæ Scholasticos aluit vt plurimum viginti quatuor quandoq; pauciores. Eorum quæ domi habebat maior numerus erat pauperum quibus victum, vestitum et educationem in bonis literis præstitit. Convivijs suos parochianos hospitesq; excepit non tantum Saturnalibus diebus vt mos est, sed quia late diffusam habuerat parochiam, magnamq; populi multitudinẽ, convivium exhibuit singulis diebus Dominicis a festo *S. Michaelis* vsque ad *Pascha*. Separatos habuit et velut in classes dispositos generosos, colonos, et pauperes, quos omnes suo ordine excepit. Laudare solebat coniugium in clero, ipse cælebs vixit. In Schola Edificanda, instituenda, confirmanda, et in stipendijs annuis Ludimagistro et hypodidascalo instituendis insumpsit quingentas libras ex ea Schola *Anglicanam* Ecclesiam doctorum virorum ingenti multitudine adauxit.

Non vitia tantum verum et levissimas suspiciones vitabat. Iudicio etiam inimicorum si quos habuit Sanctus habebatur, Fide non ficta, et bonis operibus repletus, Sepulchro tandem sicut acervus tritici tempore suo infertur.

FINIS.